

Alojzy Oborny

Kronika muzealna - 1967

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 5, 357-394

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALOJZY OBORNY

KRONIKA MUZEALNA — 1967

MUZEUM ŚWIĘTOKRZYSKIE W KIELCACH

Działalność kieleckiego muzeum okręgowego w 1967 roku z całą pewnością nie obejmowała tylu doniosłych faktów i wydarzeń, w jakie obfitował rok 1966. Oczekiwane z dużą niecierpliwością zakończenie prac remontowo-budowlanych, a tym samym otwarcie dla publiczności stałych ekspozycji — niestety jeszcze nie nastąpiło. W momencie oddania niniejszego tomu w ręce czytelników będzie to jednak już nareszcie czas przeszły dokonany. Tym bardziej godzi się przypomnieć i wyjaśnić zasadnicze przyczyny, które wpłynęły na przedłużenie wspomnianych prac budowlanych.

Sprawą zasadniczą był fakt, że zgodnie z nakazami budowlanymi miały one zostać rozpoczęte już około roku 1955. Rozpoczęły się niestety znacznie później, bo w roku 1962, od prac przygotowawczych. W wyniku tego opóźnienia stan techniczny starych budynków był fatalny. W niektórych budynkach nietknięte pozostały jedynie ściany zewnętrzne. W trakcie prowadzenia prac ujawniano stale trudne do wcześniejszego przewidzenia nowe miejsca wymagające remontu.

Drugim elementem, który opóźnił tok prac, była konieczność prowadzenia ich etapami. Muzeum nie otrzymało bowiem pomieszczeń zastępczych ani dla swoich zbiorów, ani dla pracowników, którzy przecież realizowali w pełni swoje planowe zadania. Nie pozwoliło to wykonawcy na rozwinięcie pełnego frontu robót, stając się hamulcem ich tempa. Jeśli do tego dodamy, że na terenie Kielc nie było przedsiębiorstwa specjalistycznego dla powyższych prac, a szczególnie ich ostatniego etapu (wyposażenia wewnątrz) — zrozumiałe stanie się powolne tempo, w jakim prowadzony był remont mimo niewątpliwych wysiłków i dobrej woli wykonawcy, szczególnie w ostatnim okresie. Niezależnie od tego muzeum musiało pokonywać rozliczne trudności związane ze zdobyciem kredytów na stale rozszerzający się zakres robót. Że jednak lata te nie zostały w pracy muzeum zmarnowane, o tym świadczą dobitnie osiągnięte wyniki, znane niewątpliwie uważnym czytelnikom kronik poprzednich tomów.

Wracając do roku 1967, który nie obfitował może w wydarzenia błyskotliwe, stwierdzić wypadnie, że poprzez żmudną pracę wewnętrzną w roku tym położono podwaliny pod nowy etap działalności w roku 1968.

ZMIANY PERSONALNE

Liczba pracowników wzrosła do 46 osób. Wśród nowych etatów szczególnie ważnym dla muzeum było przyznanie stanowiska wicedyrektora. Nowe etaty uzyskał też oddział w Szydłowcu.

Pracę rozpoczęli następujący pracownicy:

Wicedyrektor	mgr Kazimierz Kałuża, historyk
Dział naukowo-oświatowy	Małgorzata Ostrowska-Lis, historyk sztuki; Marian Dudek na stanowisku technika
Pomocnik muzealny	Józefa Garbacka
Oddział w Szydłowcu	Jadwiga Szunke — praktykant w dziale konserwatorskim; Maria Białek — pomocnik muzealny
Oddział-Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego w Kielcach	mgr Kazimiera Stolarczyk, polonistka

Przestali pracować:

mgr Anna Górską — p. o. kierownik działu naukowo-oświatowego
Wanda Ślewa — pomocnik muzealny.

DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA

Całością poczynąń muzeum na tym odcinku był kontynuacją programu roku oświatowego 1966/67. Dotyczy to szczególnie pracy Uniwersytetu Kultury. Rok 1967 stał pod znakiem wprowadzania nowych form, które doczekają się pełnej realizacji po otwarciu muzeum w roku 1968. Uważny czytelnik bez trudu zauważy poważne rozszerzenie terenowej pracy oświatowej poprzez cykliczne odczyty, seanse filmowe i wystawy objazdowe. Realizując w ten sposób szeroki program aktywizacji małych miast i osiedli, muzeum starało się docierać szczególnie do miejscowości pozbawionych placówek muzealnych.

UNIwersYTET KULTURY

W roku oświatowym 1966/67 zakończony został pewien etap pracy oświatowej tej placówki. Formy pracy stosowane od kilku lat spełniły swoje zadania. W wyniku prowadzonych badań muzeum decyduje się na zmiany, które nieco obszerniej zanalizowane zostaną w uwagach końcowych, dotyczących pracy oświatowej. W okresie od stycznia do kwietnia słuchacze Uniwersytetu Kultury uczestniczyli w dwóch cyklach wykładów: *Ośrodki artystyczne Europy* oraz *Pomniki sztuki Kielecczyzny*. W pierwszym cyklu zaprezentowane zostały: *Galeria malarstwa Luwru* — dr Jerzy Banach; *Życie artystyczne Paryża w dobie Rewolucji i Cesarstwa* — doc. dr Andrzej Ryszkiewicz oraz *Rzym w dobie baroku* — prof. dr Jan Białostocki. Szczególnie interesująca była problematyka cyklu regionalnego, w którym doczekały się omówienia bizantyjsko-ruskie malowidła ścienne Wiślicy i Sandomierza (dr Różycka-Bryzek), mecenat architektoniczny Ossolińskich i jego wpływy (doc. dr Adam Miłobędzki), rokokowe rzeźby Macieja Polejowskiego (dr Jerzy Kowalczyk), działalność warsztatów kamieniarsko-budowlanych w Pińczowie (dr Andrzej Fischinger) oraz Ziemia Kielecka w czasach rzymskich (doc. dr Jerzy Wielowiejski).

Niezależnie od tych pozycji w związku z 11 i 12 wystawą cyklu *Z dziejów malarstwa polskiego* omówione zostały: twórczość Jacka Malczewskiego (mgr

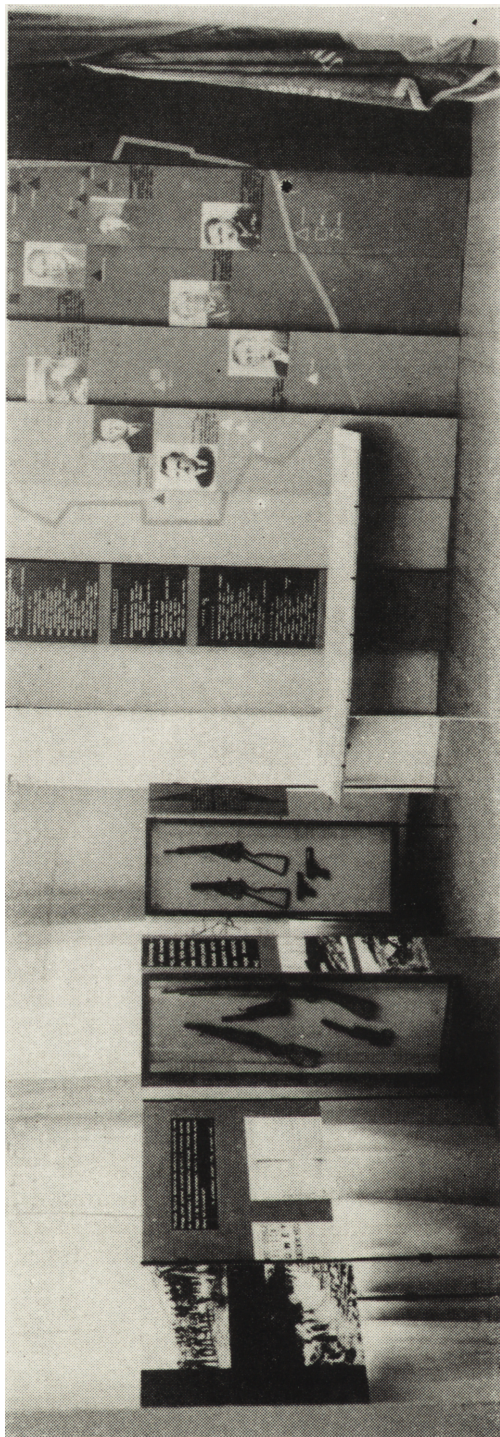
Barbara Modrzejewska) oraz współczesne malarstwo krakowskie (dr Sławomir Wojak). Wspomniany cykl wystaw był zasadniczym rozszerzeniem działalności Uniwersytetu Kultury, mimo że poszczególne pokazy ograniczały się do około 15 obrazów.

Ekspozowana w styczniu wystawa obrazów Jacka Malczewskiego oparta była o dzieła własne muzeum oraz kilka prac wypożyczonych z Muzeum Regionalnego w Radomiu i przyniosła zwiedzającym przekrój przez twórczość artysty znanego na ogół z tematyki symbolicznej. Starano się pokazać i inne walory jego twórczości, jak pejzaż (krajobraz okolicy podgórskiej) i portret.

W kwietniu kielczanie oglądać mogli 15 obrazów ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, reprezentujących współczesne malarstwo krakowskie. Celem ekspozycji było uwydatnienie, iż malarstwo to, uprawiane przez artystów różnych pokoleń i realizujących różne kierunki artystyczne — nie jest zjawiskiem nowym, lecz przedstawia kolejny etap rozwojowy. Zobrazowano zatem związki pomiędzy artystami należącymi do „Grupy Krakowskiej”, którzy w sposób skrajny (Maria Jarema — *Wyrazy V*, *Penetracje*; Jonasz Stern — *Spotkanie nocą*), bądź bardziej kompromisowy (Adam Marczyński — *Kontrasty*) realizowali program nowoczesności w sztuce — a twórcami młodszego pokolenia, z których najaktywniejszą rolę odegrał T. Kantor (*Dwie postacie*, *Kompozycja*). Na wystawie pokazano też jeden z nastrojowych motywów miejskich Jerzego Nowosielskiego oraz płótna J. Kluzy, Z. Kowalewskiego, T. Kuternaka, J. Maziarskiej, K. Podsadeckiego, J. Tarasina.

W lutym w związku z 25 rocznicą powstania PPR Muzeum Świętokrzyskie urządziło — niezależnie od zorganizowanej przez Wydział Propagandy KW PZPR i Wojewódzki Dom Kultury wystawy wojewódzkiej — czasową ekspozycję poświęconą uczczeniu tej ważnej w dziejach naszego narodu rocznicy. Wystawa, pomyślana jako objazdowa, po miesięcznej ekspozycji w Kielcach pokazana została w innych miejscowościach województwa kieleckiego. Z uwagi na niewielką powierzchnię wystawową temat został potraktowany ogólnie. Przedstawiając sylwetki organizatorów pierwszych lewicowych ugrupowań podczas okupacji hitlerowskiej, sekretarzy okręgów PPR kieleckiego i radomskiego, znanych dowódców oddziałów partyzanckich, ważniejsze bitwy i walki GL i AL na terenie Kielecczyny, wreszcie udział działaczy PPR w przeprowadzeniu reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu — starano się w sposób możliwie pełny omówić historię PPR w Kielecczyźnie oraz pokazać jej rolę w walce o wyzwolenie narodowe i społeczne. Poza ciekawymi egzemplarzami broni partyzanckiej, oryginalnymi egzemplarzami prasy konspiracyjnej i innymi dokumentami związanymi z działalnością PPR na tych terenach — na wystawie znalazły się barwne plansze, wśród nich mapa-plansza sieci organizacyjnej PPR, GL i AL. Wystawę na podstawie scenariusza mgr Tadeusza Maszczyńskiego zaprojektowali i wykonali plastycy: Krzysztof Jackowski i Andrzej Grabiwoda. W uroczystości otwarcia (1 II) udział wzięli: mgr Eugeniusz Wójcik — sekretarz KW PZPR, mgr Kazimierz Kałuża — zastępca kierownika Wydziału Propagandy KW PZPR, mgr Jan Kossowski — przewodniczący Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kielcach oraz mgr Marian Jagielski — sekretarz KM PZPR.

Działalność Uniwersytetu Kultury uzupełniały cieszące się niesłabnącym powodzeniem niedzielne seanse filmowe. Na 14 projekcjach gościliśmy 918 widzów, którzy obejrzeli 41 filmów. Mieli oni możliwość poznania licznych filmów z zakresu sztuki, nie tylko tych, które prezentowały poszczególne dzieła ma-

Ryc. 1. Wystawa czasowa W 25-lecie PPR

larstwa, architektury, rzeźby czy rzemiosła artystycznego, ale same poza swoimi funkcjami informacyjnymi pretendowały do miana dzieła sztuki. Zestawy uzupełniane były filmami poświęconymi teatrowi i sztuce baletowej, jak też historii poszczególnych krajów i miast. Obok filmów rodzimej kineematografii wyświetlane były pozycje amerykańskie, angielskie, belgijskie, francuskie i holenderskie.

Na terenie muzeum do 13 lutego czynna była wystawa czasowa *Ziemia Kielecka na tle dziejów Słowiańszczyzny*, otwarta we wrześniu 1966 roku.

Ażeby obraz różnorodnych form pracy kulturalnej i oświatowej był pełny, warto nadmienić, że rozpoczęte w roku 1966 koncerty muzyki były kontynuowane.

2 marca w sali rycerskiej zamku kieleckiego odbył się koncert muzyki kameralnej w wykonaniu artystów Wielkiej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia i Telewizji w Katowicach. W ramach koncertu wykonane zostały utwory Józefa Haydna — *Kwartet G-dur, op. 54, nr 1* i *Kwartet g-moll, op. 74, nr 3*. Na zakończenie odegrany został *Kwartet F-dur, op. 18, nr 1* Ludwika van Beethovena. W przeciwieństwie do pierwszego koncertu, następny, w dniu 2 listopada, zorganizowano dla delegatów ICOM z całej Europy oraz zaproszonych gości przebywających w Kielcach. Koncert, na który zostały się utwory mistrzów polskiego baroku, a w szczególności Adama Jarzębskiego, odbył się w doskonałej pod względem akustycznym sali portretowej zamku kieleckiego.

Formą stosunkowo nową, rzadko do tej pory stosowaną przez muzeum były stałe cykliczne lekcje szkolne odbywane w sali kinowo-odczytowej. W pierwszym półroczu zorganizowano eksperymentalnie dla klasy VI Szkoły Ćwiczeń przy Studium Nauczycielskim w Kielcach cykl lekcji z zakresu historii sztuki. Sprawdzeniem skuteczności tego eksperymentu był konkurs z nagrodami książkowymi z zakresu sztuki, którego wyniki okazały się nadspodziewanie pozytywne. Nagrodą dla wszystkich dzieci, słuchaczy cyklu, była wycieczka do Warszawy (Łazienki, „szlak królewski”, pomniki walki i męczeństwa, nowoczesna Warszawa).

Miarą powodzenia tej inicjatywy był fakt, że w nowym roku szkolnym 1967/68 Szkoła Ćwiczeń zwróciła się do muzeum z prośbą o kontynuowanie i rozszerzenie zajęć na inne klasy. Wobec tego lekcjami objęte zostały klasy V, VI, VIIa, VIIb, VIII — a sam program rozszerzono o tematy z zakresu archeologii, etnografii, a nawet zdobnictwa książek. Lekcje prowadzone były przez pracowników poszczególnych działów w oparciu o zbiory własne muzeum, przeźrocza i uzupełnione 10 projekcjami filmowymi.

Poniżej podajemy tabelę z zestawieniami cyfrowymi działalności Uniwersytetu Kultury i współpracy ze szkołami.

Rodzaj imprezy	Ilość	Frekwencja
Wystawy w sali wystawowej UK	3	5 352
Wystawa <i>Ziemia Kielecka na tle dziejów Słowiańszczyzny</i>	1	1 340
Wykłady	12	577
Seanse filmowe	14 (41 filmów)	918
Koncerty	2	250
Lekcje szkolne	48	6 154
Razem		14 591

Dla uściślenia liczby osób, które skorzystały z działalności oświatowej realizowanej na terenie muzeum, należy odjąć 250 osób obecnych na koncertach w salach zamku kieleckiego, co daje nam cyfrę 14 341 osób.

Przed prezentacją terenowej działalności oświatowej warto powrócić do wspomnianych na wstępie informacji o reformie pracy kulturalno-oświatowej, organizowanej na terenie muzeum dla mieszkańców miasta.

Przed wszystkim należy stwierdzić, że dotychczasowe formy pracy w pełni zdały swój egzamin i były w zupełności skuteczne w latach 1963—1967. Z jednej strony było to uwarunkowane rodzajem imprez organizowanych przez inne placówki kulturalne miasta, a w szczególności Wojewódzki Dom Kultury i stale rozwijającą się sieć klubów, a z drugiej strony wpływało z sytuacji samego muzeum, pozbawionego ekspozycji stałych z powodu permanentnie przedłużającego się remontu. Obecnie przed muzeum stają zadania nieco zmienione, które podzielić można na dwie główne grupy:

1. szeroki program upowszechnieniowy,
2. praca z młodzieżą szkolną.

W pierwszym wypadku cały program oparty zostanie o istniejące ekspozycje stałe i czasowe, z którymi połączone będą odpowiednie wykłady i seanse filmowe, a nawet, jeśli to okaże się możliwe, również i koncerty. Cechą charakterystyczną tego programu jest jego muzealna specyfika polegająca na opieraniu tematów wykładów (stosunkowo rzadkich) o konkretne eksponaty, a w formie pomocniczej o przeźrocza. Musi się bowiem wykład w muzeum chyba różnić od tych, które realizują inne placówki kulturalne, zaś prowadzone od wielu lat systematyczne wykłady z zakresu upowszechnienia historii sztuki dostarczyły słuchaczom podstawowych wiadomości z tej dyscypliny.

Zasadniczemu rozszerzeniu musi ulec stała, systematyczna, dokładnie programowana praca z młodzieżą szkolną, która winna w sobie łączyć obie wyżej wymienione formy. Będą to bowiem lekcje z zakresu poszczególnych dyscyplin reprezentowanych w muzeum, oparte z konieczności na przeźroczach, a obok tego lekcje na określonych wystawach stałych i czasowych i przy konkretnych eksponatach. Sprawy te doczekają się obszerniejszego opracowania, które ukaże się w jednym z następnych „Roczników”, a oparte zostanie o szerokie środowiskowe badania ankietowe przeprowadzone na terenie Kielc.

TERENOWA DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA

Niestety w tej dziedzinie z powodu braku odpowiedniego zaplecza technicznego stosowane były tradycyjne już obecnie formy pracy. Obok wystaw objazdowych i oświatowych bardzo często wygłaszane były pogadanki uzupełniane przeźroczami oraz seansami filmowymi. Formą, która przyjmuje się w terenowej pracy oświatowej najbardziej, są wystawy łączone z prelekcjami i dyskusjami przy tych ekspozycjach.

W roku 1967 zasięg terytorialnej pracy oświatowej został znacznie poszerzony, pracownicy muzeum docierali nawet do małych wsi i Państwowych Ośrodków Maszynowych. Coraz częściej w naszej pracy spotykaliśmy się z postulatami zastąpienia wystaw typu planszowo-zdjęciowego ekspozycjami operującymi oryginałami.

W miarę możliwości wspólnie z Towarzystwem Przyjaciół Sztuk Pięknych w Kielcach organizowane były wystawy przedstawicieli współczesnej plastyki

kieleckiej. Rezultatem tych wspólnych wysiłków był fakt, że poza czterema wystawami oświatowymi wszystkie pozostałe oparte były o oryginalne dzieła plastyki. Niestety nasze wysiłki w tym kierunku napotykały na zasadniczą przeszkodę w postaci nieodpowiednio zabezpieczonych sal ekspozycyjnych (o ile takie oczywiście w ogóle istnieją). W trudnych warunkach lokalowych małych świetlic i klubów jest to rzeczą zrozumiałą, natomiast w wypadku Powiatowych Domów Kultury jest to zjawisko niepokojące. Lokowanie wystaw w przelotowych korytarzach i przedsionkach nie gwarantuje tym ekspozycjom ani należytego bezpieczeństwa, ani też koniecznej oprawy architektonicznej. W tych warunkach jest rzeczą zrozumiałą, że muzeum nie wysyła wystaw złożonych z eksponatów muzealnych o dużych, niepowtarzalnych wartościach artystycznych. Na terenie województwa, oczywiście poza muzeami regionalnymi, doskonale układa się na tym odcinku współpraca z Klubem Międzynarodowej Prasy i Książki w Starachowicach, gdzie z powodzeniem można było pokazać wystawy obrazów Jacka Malczewskiego i polskiego malarstwa krajobrazowo-rodzajowego ze zbiorów Muzeum Świętokrzyskiego. Warto przy tym dodać, że w klubie tym prowadzony był w pierwszym kwartale stały cykl wykładów na temat wybitnych malarzy-reformatorów sztuki europejskiej. W drugim półroczu rozpoczął się cykl wykładów monograficznych poświęconych czołowym przedstawicielom malarstwa polskiego, ilustrowanych przezroczami i seansami filmowymi.

Wspomniane wyżej próby organizowania wystaw złożonych z muzealiów w innych ośrodkach niestety nie zdały egzaminu i ze względu na dobro eksponatów trzeba ich było zaprzestać.

Otwarte w roku 1966 w Busku-Zdroju (Powiatowy Dom Kultury) i Jędrzejowie (Klub Nauczyciela) filie Uniwersytetu Kultury prowadziły swoje zajęcia do kwietnia. Wykładowcami byli nadal pracownicy Muzeum Świętokrzyskiego. Pogadanki, uzupełniane przezroczami i filmami oświatowymi, organizowane były przez muzeum w wielu miastach i wsiach województwa kieleckiego.

W związku z wprowadzeniem do programu szkolnego wychowania estetycznego jako przedmiotu, pracownicy działu sztuki ogłosili na kursach organizowanych przez Ośrodek Metodyczny w Kielcach szereg wykładów z historii sztuki. Wykłady z tej dyscypliny, jak też z zakresu archeologii, etnografii, przyrody i historii prowadzone były na kursach przewodników PTTK, informatorów turystycznych i bibliotekarzy. W ramach Studium Wiedzy o Regionie przy Wieczorowym Uniwersytecie Marksizmu-Leninizmu w Kielcach wykłady przygotowali pracownicy działów: archeologicznego i etnograficznego.

Niżej podany wykaz podaje tytuły wystaw oświatowych i objazdowych oraz miejsca ekspozycji.

WYSTAWY OŚWIATOWE

1. *Wiślica i jej okolice:*
Muzeum w Szydłowie;
Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu.
2. *Życie i twórczość Franciszka Goi:*
Powiatowy Dom Kultury w Busku-Zdroju;
Powiatowy Dom Kultury w Pińczowie.
3. *Grafiki z subskrypcji grafiki polskiej* — organizowana wspólnie z TPSP:
Państwowy Ośrodek Maszynowy w Promniku;
Państwowy Ośrodek Maszynowy w Pińczowie;

Państwowy Ośrodek Maszynowy w Busku-Zdroju;
Baza Sprzętu Mechanicznego w Mieronicach.

4. *Malarstwo Stanisława Wyspiańskiego* (reprodukcje):
Uniwersytet Ludowy w Rożnicy.

WYSTAWY OBJAZDOWE

1. *W 25-lecie PPR:*
Powiatowy Dom Kultury w Szydłowcu;
Powiatowy Dom Kultury w Staszowie;
Powiatowy Dom Kultury w Końskich;
Muzeum Regionalne w Pińczowie (w organizacji).
2. *Polskie malarstwo krajobrazowo-rodzajowe ze zbiorów Muzeum Świętokrzyskiego:*
Muzeum Regionalne w Ostrowcu Świętokrzyskim;
Klub Międzynarodowej Prasy i Książki w Starachowicach.
3. *Obrazy Jacka Malczewskiego ze zbiorów muzeum w Kielcach i Radomiu:*
Klub Nauczyciela w Kielcach;
Muzeum Regionalne w Ostrowcu Świętokrzyskim;
Klub Międzynarodowej Prasy i Książki w Starachowicach.
4. *Polski portret sarmacki ze zbiorów Muzeum Świętokrzyskiego:*
Klub Nauczyciela w Kielcach.
5. *Wystawa grafiki Jana Feliksa Piwarskiego:*
Klub Nauczyciela w Kielcach;
Powiatowy Dom Kultury w Pińczowie;
Uniwersytet Ludowy w Rożnicy.
6. *Zabytki architektury w obrazach Ryszarda Praussa:*
Powiatowy Dom Kultury w Pińczowie;
Powiatowy Dom Kultury w Busku-Zdroju;
Zakładowy Dom Kultury w Sędziszowie;
Uniwersytet Ludowy w Rożnicy.
7. *Monotypie Bolesława Cetnera:*
Państwowy Ośrodek Maszynowy w Busku-Zdroju;
Państwowy Ośrodek Maszynowy w Promniku.
8. *Grafika Jadwigi Trzcńskiej:*
Powiatowy Dom Kultury w Szydłowcu.
9. *Akwarele Karola Chudeckiego:*
Muzeum Regionalne w Ostrowcu Świętokrzyskim;
Powiatowy Dom Kultury w Szydłowcu;
Powiatowy Dom Kultury w Pińczowie;
Państwowy Ośrodek Maszynowy w Pińczowie;
Klub Nauczyciela w Kielcach.

Wystawy wymienione w pozycjach od 7—9 organizowane były wspólnie z Towarzystwem Przyjaciół Sztuk Pięknych w Kielcach.

Na terenie Muzeum Regionalnego w Ostrowcu Świętokrzyskim ekspozowana była wystawa grafiki litewskiego artysty Jonasa Kuzminskisa. Była to główna impreza wystawowa kieleckiego okręgu muzealnego, zorganizowana z okazji 50-rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. Wystawa scharakteryzowana zostanie w kronice muzeum ostrowieckiego.

W związku z wspomnianą rocznicą pracownicy muzeum kieleckiego wygłosili szereg odczytów poświęconych sztuce rosyjskiej i radzieckiej, jak też historii pierwszego na świecie państwa socjalistycznego. Odczyty uzupełniane były filmami oświatowymi.

TERENOWA DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA W CYFRACH

Rodzaj imprezy	Liczba imprez	Frekwencja
Wystawy oświatowe	4	26 649
Wystawy objazdowe	9	74 448
Wykłady i odczyty	70 tematów 124 wygłoszeń	4 346
Seanse filmowe	21 (filmów 69)	1 682
	Łącznie	107 125 osób

Liczba imprez przy wystawach oświatowych i objazdowych dotyczy ilości zorganizowanych wystaw, a nie miejsc eksponowania. W sumie z działalności oświatowej w muzeum i w terenie skorzystało łącznie 121 716 osób.

Dział naukowo-oświatowy wzbogacił się o nowoczesny, automatyczny, zdalnie sterowany diaskop belgijski marki „Saweyr's” oraz dwa polskie diaskopy „Narcyz”.

W roku 1967 przybyło 877 nowych przeźroczy, których dział posiada obecnie 3 197.

W zakończeniu warto podkreślić, że pracę oświatową Muzeum Świętokrzyskiego realizują zasadniczo wszystkie działy, natomiast dział naukowo-oświatowy pełni tu przede wszystkim rolę koordynatora i organizatora poczynań. Bezpośrednim i niemal wyłącznym polem pracy działu był Uniwersytet Kultury. W trakcie omawiania działalności upowszechnieniowej starałem się podkreślać uczestnictwo poszczególnych działów; w tym miejscu pragnąłbym przedstawić szereg akcji, których inicjatorami, jak też realizatorami były działy muzeum.

Na wstępie trzeba nadmienić, że na 13 wymienionych uprzednio wystaw oświatowych i objazdowych aż 9 przygotował dział sztuki.

W ramach współpracy ze szkołami dział archeologiczny podjął z własnej inicjatywy prowadzenie lekcji szkolnych dla Liceum Technik Plastycznych w Kielcach. Młodzież podzielona na małe grupy zapoznała się w oparciu o zbiory muzeum ze zdobnictwem ceramiki starożytnej, jej formami i techniką wyrobu oraz dekoracją wyrobów metalowych, zwłaszcza ozdób. Dzięki bezpośredniemu kontaktowi z zabytkami archeologicznymi — lekcje te wywoływały duże zainteresowanie wśród młodzieży. Korzystając z okazji międzynarodowego tygodnia archeologii, obchodzonego w ramach międzynarodowej kampanii muzealnej ogłoszonej przez ICOM — dział przygotował pokaz archeologiczny w witrynie teatru kieleckiego. Pokaz ów, dotyczący zwłaszcza najnowszych badań archeologicznych na terenie województwa kieleckiego, spotkał się z dużym zainteresowaniem społeczeństwa. Podobny pokaz, również w witrynie teatru, urządzono wspólnie z kieleckim oddziałem Polskiego Towarzystwa Archeologicznego. Tym razem zorganizowano pokaz z okazji 50-lecia Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, eksponując monety i banknoty rosyjskie i radzieckie, wśród nich najnowszą emisję wybitą w Związku Radzieckim z okazji wspomnianej rocznicy.

Dział historyczny poza wspomnianą uprzednio wystawą *W 25-lecie PPR*

czynnie współpracował przy organizowanej przez Wydział Propagandy KW PZPR oraz Wojewódzki Dom Kultury wystawie pt. *50 lat Wielkiego Października*. Wystawa urządzona została w salach WDK i składała się z 52 plasz. Tematycznie obejmowała okres bezpośrednio poprzedzający Rewolucję Październikową, dochodząc w prezentacji zagadnień do czasów najnowszych, z uwzględnieniem wkładu mieszkańców Kieleccyzny w dokonaniu tak wielkiego dzieła, jakim była Rewolucja Proletariacka 1917 roku w Rosji. Duże osiągnięcia w pracy oświatowej muzeum, mimo braku ekspozycji stałych, trzeba uznać za wynik aktywnego współdziałania wszystkich działów placówki.

PRACE NAUKOWO-BADAWCZE I WEWNĘTRZNE DZIAŁÓW

DZIAŁ ARCHEOLOGICZNY

Terenowe prace działu realizowane były przez akcję ratowniczą i inwentaryzacyjną oraz badania stacjonarne.

W pierwszym wypadku dokonano 25 penetracji, w trakcie których zabezpieczono i uratowano od zniszczenia szereg ważkich naukowo stanowisk oraz poszczególnych zabytków, niejednokrotnie o istotnym znaczeniu dla poznania całokształtu pradziejowej przeszłości regionu. Wśród nich wymienić zwłaszcza należy zabezpieczone cmentarzysko kultury grobów kloszowych w Okalinie (pow. Opatów), stanowiska neolityczne z okresu rzymskiego w Jagodnem (pow. Iłża) oraz Ryłowicach i Radoszkach (obydwa w powiecie sandomierskim), gdzie zlokalizowano nie znane dotychczas cmentarzysko wczesnoląteńskie. Wzmianki wymaga również inwentaryzacja przeprowadzona w podły-sogórzańskim Dębnie (pow. kielecki), dotycząca osadnictwa wczesnośredniowiecznego i średniowiecznego obrzeżenia Puszczy Jodłowej.

Badania stacjonarne przeprowadzono na grodzisku w Goździe (pow. białobrzegi) oraz na Górze Grodowej pod Tumlinem (pow. kielecki). Pierwsze z wymienionych stanowisk łączy się z kontynuowaną od kilku lat przez dział problematyką osadniczą okresu wczesnego średniowiecza terenów pogranicza Małopolski i Mazowsza. Uzyskane wyniki są cennymi przyczynkami do bliższego rozpoznania wspomnianego problemu. Materialnym efektem tych badań są cenne zabytki, zwłaszcza metalowe, które oprócz wartości naukowo-poznawczych odznaczają się wybitnymi walorami ekspozycyjnymi.

Badania Góry Grodowej również stanowiły bezpośrednią kontynuację realizowanej przez dział problematyki — tym razem na odcinku zapoczątkowanej jeszcze w 1958 r. problematyki religii pogańskich Słowian. Badania te służyły rozszerzeniu informacji o tym ośrodku, uzyskanych w trakcie poprzednich prac, oraz wynikały z pewnych ustaleń zgłoszonych w czasie sesji naukowej poświęconej tej samej problematyce.

W wyniku prac terenowych pracownicy działu podjęli się opracowania kilku tematów do publikacji. Z najważniejszych opracowań, które zgłoszone zostały do „Rocznika Muzeum Świętokrzyskiego”, wymienić warto wyniki badań nad wczesnośredniowiecznym stanowiskiem osadniczym w Opatowie (tzw. Żmigród), archeologiczne przyczynki do historii zamku Krzyżtopór w Ujeździe oraz opracowanie zespołu średniowiecznych kafli garnkowych z Wierzbowca. Podkreślić przy tym należy, iż tego ostatniego opracowania materiałów, znajdujących się w Państwowym Muzeum Archeologicznym

w Warszawie, podjął się pracownik działu specjalizujący się w tematyce początków polskiego kaflarstwa.

Wśród innych prac wewnętrznych wspomnieć należy o zinwentaryzowaniu 653 pozycji, w tym częstokroć całych zespołów. Niemal wszystkie opracowane pozycje dotyczą zbiorów ks. St. Skurczyńskiego, których zinwentaryzowanie i skatalogowanie należeć będzie do roku 1968 do głównych zadań wewnątrzmuzealnych działu. 396 zabytków doczekało się skatalogowania. Dział archeologiczny, podobnie jak inne działy muzeum, odczuwał nadal brak kart katalogowych, których druku nie zlecono, ponieważ oczekiwano wzorów zapowiadzianych zarządzeniem ministra kultury i sztuki. Ostatecznie wydrukowano karty według starych wzorów.

Dla potrzeb działu została wykonana dokumentacja w postaci 163 rysunków poszczególnych zabytków oraz planów terenowo-badawczych. Przetrasponowano również terenowe rysunki wielobarwne na czarno-białe, dostosowane do wymogów reprodukcyjnych. Wylepionych zostało 51 naczyń. Pod koniec roku przystąpiono do rekonstrukcji kafli piecowych XV- i XVI-wiecznych, przewidzianych do specjalnej wystawy w roku 1968.

Dla rozładowania stale narastających trudności magazynowych przystąpiono do organizowania dodatkowego magazynu na terenie Muzeum w Ostrowcu Świętokrzyskim. Komplet wytypowanych zbiorów (z reguły opracowanych) przewieziono do Ostrowca oraz zamówiono specjalne regały do adaptowanych pomieszczeń.

Warto wspomnieć o współpracy działu archeologicznego z Muzeum Techniki NOT w Warszawie, która doprowadziła do badań zakładu wielkopieczowego w Samsonowie z XIX w. Ich wyniki posłużą do opracowania projektu zabezpieczenia konserwatorskiego wspomnianego obiektu. Opracowane zostały też scenariusze dla stałych wystaw archeologicznych muzeów w Szydłowie i Pińszowie (rozszerzenie pierwotnego scenariusza).

Dział sprawował opiekę merytoryczną nad kieleckim oddziałem Polskiego Towarzystwa Archeologicznego.

DZIAŁ SZTUKI

Wynikiem prac naukowych działu była publikacja w IV tomie „Rocznika Muzeum Świętokrzyskiego” artykułu analizującego włoski obraz renesansowy w kolegiacie opatowskiej. Bardzo poważnym przedsięwzięciem było rozpoczęte w roku sprawozdawczym naukowe opracowywanie zbiorów malarstwa polskiego w związku z przygotowywanym do wydania w roku 1969 katalogiem obrazów malarstwa polskiego naszego muzeum. Przygotowany też został scenariusz Galerii Malarstwa Polskiego. Wśród spraw wewnętrznych wymienić się godzi założenie katalogu działowego malarstwa. Zinwentaryzowano 77 eksponatów, w tym 44 pozycje z zakresu rzemiosła artystycznego i 33 pozycje malarstwa. 112 eksponatów doczekało się opracowania naukowego na kartach katalogu naukowego. Do realizacji filmów fabularnych *Lalka* i *Hrabina Cosel* wytwórnie filmowe wypożyczyły ze zbiorów działu eksponaty rzemiosła artystycznego i malarstwa.

W wyniku starań historyków sztuki kieleckiego muzeum okręgowego decyzją Zarządu Głównego powołany został Oddział Kielecki Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Do oddziału kieleckiego należą historycy sztuki z terenu całego województwa. Nowy oddział w swej pracy opierać się będzie o Muzeum Świętokrzyskie i niewątpliwie przyczyni się do aktywizacji stosunkowo

nielicznego na razie środowiska historyków sztuki. Pracowniczką działu, mgr Wiesława Ozdoba, sprawować będzie nadzór merytoryczny nad Muzeum Regionalnym w Pińczowie.

DZIAŁ HISTORYCZNY

W wyniku współpracy z katedrą Historii Polski UMCS w Lublinie trzech studentów V roku historii brało udział w zorganizowanych przez dział pracach badawczo-penetracyjnych, mających na celu zarejestrowanie oraz ewentualne zakupienie przez Muzeum Świętokrzyskie wszelkich pamiątek i dokumentów znajdujących się w posiadaniu byłych partyzantów i członków ruchu oporu. Badania przeprowadzone w miesiącu sierpniu na terenie pow. pińczowskiego doprowadziły do zarejestrowania w różnych miejscowościach kilkudziesięciu osób posiadających pamiątki i dokumenty z okresu II wojny światowej. Większość tych pamiątek została już oddana Zarządowi Okręgu ZBoWiD w Kielcach, który z kolei przekaże je naszemu muzeum. Wzbogacają one przygotowywaną ekspozycję poświęconą walkom partyzanckim w Kielecczyźnie oraz wystawy Muzeum Regionalnego w Pińczowie. Opracowane też zostały specjalne karty katalogowe, zawierające dane o osobach posiadających dokumenty, a także opisy poszczególnych darów. Jeden ze studentów, który odbywał praktykę wakacyjną już po raz drugi, przygotowuje pracę magisterską z zakresu numizmatyki, a w r. 1968 podejmie pracę w gabinecie numizmatycznym działu. On też opracował skarb szelągów koronnych i litewskich Jana Kazimierza, w ilości 1 585 monet, znalezionych w Polichnie koło Chęcina. Opracowanie zostanie opublikowane w „Roczniku Muzeum Świętokrzyskiego”.

Z opracowań popularnych warto jeszcze wymienić przygotowywany przez pracownika działu dla WOIłT w Kielcach przewodnik — *Arianie i zabytki architektury ariańskiej w Kielecczyźnie*.

Ogółem w roku sprawozdawczym zinwentaryzowano 209 pozycji i założono 125 kart katalogowych zabytków. Dział historyczny przygotował następujące scenariusze dla ekspozycji stałych: *Ruch oporu i działalność partyzancka na terenie Kielecczyzny w czasie II wojny światowej* — Muzeum Świętokrzyskie; *Historia miasta Szydłowa* — Muzeum Regionalne w Szydłowie; *Działania partyzanckie na terenie powiatu pińczowskiego w czasie II wojny światowej* — Muzeum Regionalne w Pińczowie; *Historia miasta Sandomierza, zabytki architektury, Sandomierz w czasie ostatniej wojny* — Muzeum Regionalne w Sandomierzu.

DZIAŁ ETNOGRAFICZNY

W dniach od 2 do 26 sierpnia kontynuowane były badania stacjonarne na obszarze dawnej Puszczy Kozienickiej, poświęcone zagadnieniom tradycyjnej kultury ludowej. Badania te, rozpoczęte w 1966 r., prowadzone są wspólnie przez zespół etnograficzny Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi i dział etnograficzny Muzeum Świętokrzyskiego oraz etnografa Muzeum w Radomiu. Rok 1967 stanowił drugi etap badań. Zespół badawczy podzielony był na dwie grupy z bazą w Jedlni, pow. Kozienice, i Policznej, pow. Zwoleń. Badaniami objęto tym razem wsie powstałe w XVIII i XIX wieku na obszarze puszczy; w pow. kozienickim: Jedlnia, Kieszek, Huta, Poświętne, Stoki, w pow. zwoleńskim: Policzna, Bogucin, Czarnolas, Sucha, Suskowola, Słupica oraz wsie rolnicze leżące na skraju puszczy: Tczów w pow. zwoleńskim i poza

puszczą — Modrzejowice w pow. radomskim. Badania miały na celu prześledzenie procesu przemian zachodzących na tym terenie od końca XVIII w. do czasów współczesnych. Materiały uzyskane z wywiadów uzupełniane były dokumentacją rysunkową i fotograficzną.

W roku 1967 badano następujące zagadnienia: znaczenie gospodarki leśnej w życiu wsi, rolnictwo, hodowlę zwierząt, budownictwo, urządzenie wnętrza mieszkalnego, strój, rzemiosło. Z zagadnień kultury społecznej zajmowano się obrzędami dorocznymi i rodzinnymi oraz problemami związanymi z wychowaniem dziecka w środowisku wiejskim. Dokumentowano też pieśni, podania i legendy. Zakończenie badań nastąpi w 1968 roku. Uzyskane dotąd materiały wskazują na istnienie znacznych odrębności kulturowych między wsiami położonymi w głębi puszczy, a wsiami z terenu Powiśla, badanymi w roku 1966, czy też typowo rolniczymi wsiami położonymi na południu poza obszarem zwartej puszczy. Wsie puszczańskie — leżące z dala od środowisk wiejskich — cechuje znaczniejsza zachowawczość zarówno w dziedzinie zjawisk kultury materialnej, jak i duchowej. Zachodzące jednak zwłaszcza w ciągu ostatnich 10 lat procesy urbanizacyjne niwelują gruntownie wspomniane odrębności.

Do najpoważniejszych przedsięwzięć w zakresie badań penetracyjnych należały prowadzone pod kierunkiem pracowniczki działu etnograficznego badania w Św. Katarzynie i okolicznych wsiach. Brali w nich udział studenci z UMCS w Lublinie. Badania te umożliwiły dokonanie ogólnej charakterystyki kulturowej tego terenu. Umożliwiły również zaplanowanie na rok 1968 dalszych, bardziej wnikliwych penetracji nad wybranymi zagadnieniami z dziedziny kultury społecznej i duchowej.

Warto też wymienić badania penetracyjne typu ankietowego, jakie przeprowadzono na początku roku z zakresu tkactwa w powiecie włoszczowskim, garniarstwa w powiatach włoszczowskim i opatowskim, zdobnictwa wewnątrz w powiatach opoczyńskim i kozienickim, koszykarstwa w powiecie staszowskim i plastyki obrzędowej w powiatach opatowskim i koneckim.

Wśród penetracji przeprowadzonych na terenie powiatu kieleckiego zwracają uwagę badania nad zabawkarstwem i tkactwem oraz obrzędami pogrzebowymi we wsi Bieliny. Dział uczestniczył w konkursie sztuki ludowej regionu radomskiego, zorganizowanym przez Wydział Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach, Radomskie Towarzystwo Naukowe, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi oraz Muzeum Regionalne w Radomiu. W ramach zorganizowanej przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków oraz Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach ogólnopolskiej konferencji *Wieś zabytkowa ośrodkiem turystyki* opracowany został plan objazdu, zaś w salach kieleckiego Domu Technika pokaz pamiątek regionalnych.

Pochodzące ze zbiorów muzeum 15 rzeźb Leona Kudły, Michała Grygla, Józefa Piłata i Adama Zegadły eksponowano w ramach zorganizowanej przez Instytut Sztuki PAN wystawy polskiej sztuki ludowej. W okresie od maja do czerwca wystawę w Kunsthalle w Stuttgarcie zwiadało przeciętnie od 600—700 osób dziennie. W okresie od sierpnia do września ekspozycja znajdowała się na terenie Szwajcarii w Muzeum Miejskim w Neuchâtel. Do realizacji filmu biograficznego o twórczości Józefa Piłata Wytwórnia Filmów Oświatowych w Łodzi wypożyczyła szereg rzeźb tego twórcy, a Warszawska Wytwórnia Filmów Dokumentalnych rzeźby Adama Zegadły do filmu *Żydzi w folklorze ludowym*.

Pracownicy działu udzielali konsultacji i porad licznym instytucjom, osobom prywatnym, spółdzielniom zajmującym się produkcją przedmiotów opartych o sztukę ludową. Przygotowywane były też założenia do badań nad budownictwem drewnianym regionu świętokrzyskiego, zaplanowanych na lata 1968—1969. Wzorem lat ubiegłych sprawowana była opieka nad twórcami ludowymi — rzeźbiarzami J. Piłatem i W. Grzegorzczakiem oraz poetką Marią Biskup. W ciągu roku zinwentaryzowano 252 eksponaty, a 272 doczekały się opracowania na kartach katalogu naukowego. Ponadto założono 425 kart katalogu przedmiotowego. Na zakończenie warto nadmienić, że w wyniku nawiązanej współpracy z Muzeum im. Jiráska w Pradze na zaproszenie pracowników działu przebywały przez okres jednego tygodnia w Polsce dwie pracowniczki Muzeum Jiráska w Pradze. Zwiedzały one zabytki i muzea na trasie: Warszawa, Czarnolas, Kielce, Oblęgorek, Kraków. W roku 1968 z re wizytą do Czechosłowacji wyjadą dwie pracowniczki działu etnograficznego.

DZIAŁ PRZYRODNICZY

W okresie od lipca do sierpnia prowadzone były badania terenowe związane z okruszcowaniem galenowo-barytowym regionu kieleckiego. Wyniki prac opublikowane zostaną w zeszytach geologicznych Muzeum Świętokrzyskiego. W wyniku badań podtrzymuje się tezę, która zakłada potriasowy wiek świętokrzyskiej mineralizacji. Pracownia preparatorska Instytutu Zoologicznego w Warszawie, pod kierownictwem dermoplastyka Jerzego Linkowskiego, przeprowadziła dla potrzeb działu konserwację 135 ptaków przeznaczonych do wystawy stałej. W ramach prac działu wykonana została konserwacja zbiorów geologicznych w ilości 1 640 okazów i 3 240 sztuk owadów ze zbiorów Gatnera. Zinwentaryzowano 172 okazy, a 270 opracowano na kartach katalogowych zbiorów geologicznych i mineralogicznych.

BIBLIOTEKA NAUKOWA

Przeprowadzona została kwerenda archiwalna i biblioteczna dotycząca najstarszej drukarni kieleckiej Jana Nepomucena Wodniczki, istniejącej w latach 1818—1837. Zgromadzono niektóre druki z tej oficyny, jak „Dziennik Urzędowy Województwa Krakowskiego” z lat 1820 i 1829; *Popis publiczny uczniów Szkoły Wojewódzkiej* z lat 1829 i 1830 oraz *Program egzaminu publicznego z nauk dawanych w Gimnazjum Wojewódzkim w Kielcach*.

Opracowano ogółem ok. 600 woluminów i wykonano 1 200 kart katalogowych do katalogu alfabetycznego i rzeczowego.

Pozostałe prace wewnętrzne to: 49 kwerend biblioteczno-bibliograficznych oraz wypożyczenie — 654 książek i 79 roczników czasopism. Wzorem lat ubiegłych w specjalnej gablocie eksponowane były nowo nabyte pozycje księgozbioru. Wymianę krajową prowadzono z 117 instytucjami naukowymi. Zagraniczną listę wymienną uzupełniły muzea i instytucje z Finlandii, Czechosłowacji i Węgier: Suomen Museolitto (Helsinki), Múinaismuisto Yudistys (Helsinki), Abo Stads Historiska Museum (Turku), Kunstmuseum (Turku), Hameen Museo (Tampere), Linna (Hämeelinna), Kuopion Museo (Kuopio), Muzeum Aloise Jiráska (Praga) oraz Néprajzi Muséum Könyvtára (Budapest).

Wymianę krajową nawiązano z następującymi dalszymi instytucjami: Biblioteka Jagiellońska, Państwowe Muzeum na Majdanku oraz Muzeum Ku-pietwa Śląskiego w Świdnicy.

WYDAWNICTWA

Dorobek edytorski w roku 1967 zamknął się czterema pozycjami, co jest wyrazem nasilonej akcji wydawniczej, uwzględniającej w coraz większym zakresie potrzeby wydawnicze muzealnictwa kieleckiego.

Pierwszoplanową pozycją, zdobywającą coraz liczniejszy krąg odbiorców, zwłaszcza w środowiskach naukowych Warszawy i Krakowa oraz wyróżniającą się staranną szatą edytorską, był wydany w sierpniu tom IV „Rocznika Muzeum Świętokrzyskiego” (Wyd. Literackie, ark. wyd. 44,1, nakład 650 egz.). Znalazły się w nim materiały terenowych badań archeologicznych, z których wyróżnić należy kompleksowe opracowanie stanowisk w Zawichoście i Biniątkach, przy współpracy antropologa i odontologa, przede wszystkim zaś prace archeologów kieleckich o Świętomarzy i Córce Grodowej w pow. kieleckim. Opracowania z dziedziny historii sztuki reprezentowały prace B. Modrzejewskiej o włoskim obrazie renesansowym z Opatowa i W. Puget o zamku w Szydłowcu. Analiza historyczna i artystyczna zamku szydłowieckiego poparta została gruntowną pracą historyczną K. Dumay o Szydłowcu, ze szczególnym uwzględnieniem analizy urbanistycznej. Na specjalne podkreślenie zasługują również artykuły poświęcone przebiegom prac konserwatorskich przy wczesnogotyckiej płaskorzeźbie tzw. Madonny Łokietkowej z Wiślicy, gdzie stosowano najnowocześniejsze metody konserwacji kamienia, a także opracowanie wyczerpujące wieloletnie badania geologiczne Kielc. Tom zamykała kronika za lata 1965 i 1966 r., charakteryzująca bogaty i różnorodny okres wydarzeń w roku obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego: m. in. konferencje o znaczeniu ogólnopolskim, otwarcie placówek muzealnych i nowych ekspozycji oraz realizowanie nowych form pracy oświatowej.

Dzięki reprezentowanej problematyce i poziomowi opracowań rocznik stał się pozycją poszukiwaną zarówno w kraju, jak i za granicą, czego dowodem jest wyprzedanie tomu I oraz wzrastająca liczba propozycji wymiany z placówkami naukowymi.

Wobec dużego zapotrzebowania oraz wyczerpania monografii historycznej Szydłowa zrealizowano w drukarni RSW „Prasa” w Kielcach drugie wydanie tej książki (7,25 ark. wyd., nakład 2 000 egz.), w nowej szacie graficznej. Pozycja ta cieszy się dużym powodzeniem.

Odpowiadając na rosnące zapotrzebowanie społeczne Muzeum Świętokrzyskie wydało składankę informacyjną o Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego, otwartym jako oddział w 1965 r. (Sp. Pracy „Znak”, Warszawa, s. 12, nakład 10 000 egz.).

Wydawnictwem powiązanim z centralną dla muzealnictwa kieleckiego imprezą z okazji 50-lecia Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, był katalog wystawy grafiki Jonasa Kuzminkisa, współczesnego artysty radzieckiego. Ta dwuarkuszowa publikacja wydrukowana została przez Kieleckie Zakłady Graficzne w nakładzie 1 000 egz. Oprócz pozycji wydanych w roku 1967 zbierano materiały i opracowania do kolejnych tomów rocznika oraz zawartych w planach na r. 1968 i 1969 katalogów wystaw stałych i czasowych oraz przewodników i informatorów.

Cechą charakterystyczną opracowanego planu wydawniczego na najbliższe lata jest większa ilość pozycji typu katalogowego zbiorów i przewodników wystaw. Jest to uzasadnione przewidywanym otwarciem w 1968 roku sal wystawowych.

PRACOWNIA KONSERWATORSKA

Prace konserwatorskie przy obiektach malarstwa sztalugowego — podobnie jak w latach poprzednich — koncentrowały się przede wszystkim przy obrazach, które wejdą w skład przygotowywanej galerii malarstwa polskiego. Kierownik pracowni przygotowywał również ekspertyzy konserwatorskie eksponatów oferowanych muzeum do zakupu.

Oto wykaz obiektów poddanych konserwacji:

Roman Kramsztyk	— <i>Vanitas vanitatum</i> ,
Józef Szermentowski	— <i>Widok Sandomierza</i> ,
Tadeusz Makowski	— <i>Dziewczyna w kurniku</i> ,
Jan Chrzeciel Lampi	— <i>Portret Elżbiety Grabowskiej</i> ,
Antoni Samuel Dąbrowski	— <i>Katedra Św. Jana</i> ,
Józef Polkowski	— <i>Wnętrze chaty</i> ,
Kazimierz Górski	— <i>Portret mężczyzny</i> ,
Malarz nieznanym	-- <i>Portret damy</i> ,
Malarz nieznanym	— <i>Portret Leona Radziwiłła</i> .

Na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków szereg zabytków działu sztuki poddanych zostało zabiegom konserwatorskim poza muzealną pracownią konserwatorską. Były to następujące obiekty: Józef Szermentowski — *Krajobraz nadrzeczny*, malarz nieznanym — *Portret Aleksandra Sołtyka* (XVIII w.); komoda praska z XVIII w. (Pracownie Konserwacji Zabytków Kraków) oraz gotycka rzeźba Chrystusa Frasobliwego.

PRACOWNIA FOTOGRAFICZNA

Poza normalnymi obowiązkami, a więc zdjęciami do kart katalogowych, wydawnictw własnych muzeum i ekspozycji czasowych, fotograf uczestniczył w badaniach archeologicznych w Tumlinie oraz etnograficznych na terenie Puszczy Kozienickiej. W czasie objazdów naukowych zabytków Dolnego Śląska, Wielkopolski i Kujaw wykonane zostały liczne przezrocza kolorowe i czarno-białe potrzebne w pracy oświatowej. Wśród prac robionych dla potrzeb wystawienniczych na szczególną uwagę zasługują zdjęcia wykonane dla wspomnianej już wojewódzkiej wystawy *50 lat Wielkiego Października*. W sumie pracownia fotograficzna wykonała 1138 negatywów, 1980 pozytywów, 144 przezrocza czarno-białe i 586 przezroczy kolorowych.

Niezwykle ważnym przedsięwzięciem, w którym uczestniczyły wszystkie działy merytoryczne, było rozpoczęcie porządkowania archiwum negatywów muzeum. Prace zakończone zostaną w 1968 roku, co pozwoli nareszcie na pełne wykorzystywanie bardzo cennych negatywów będących w posiadaniu naszej placówki.

PRACOWNIA STOLARSKA

Prowadzono w niej drobne prace remontowe sprzętu oraz realizowano zamówienia działów w zakresie potrzeb wewnętrznych.

KONFERENCJE I SESJE

Przedsięwzięciem na skalę ogólnopolską była sesja naukowa poświęcona zagadnieniu *Religii pogańskich Słowian* zorganizowana w dniach 14 i 15 lutego przez Muzeum Świętokrzyskie przy współudziale Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN oraz Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków. Sesje zaszczylicili swoją obecnością: prof. dr Witold Hensel, dyrektor IHKM Polskiej Akademii Nauk, mgr Mieczysław Ptaśnik, dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Sztuki oraz przedstawiciele wojewódzkich władz partyjnych i administracyjnych. Miarą popularności i żywego zainteresowania, z jaką spotkała się sesja, był fakt, że uczestniczyło w niej liczne grono naukowców z całego kraju, które reprezentowało katedry archeologii i historii wielu uniwersytetów oraz działy archeologiczne większych placówek muzealnych. Obrady odbywały się w sali kinowo-odczytowej muzeum. Otwarcia sesji dokonał dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków — mgr M. Ptaśnik. W imieniu władz wojewódzkich przemówił zastępca kierownika Wydziału Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej — Stanisław Ostrowski. Następnie prof. dr Witold Hensel przedstawił referat wprowadzający w problematykę badań nad zagadnieniem religii pogańskich Słowian — podkreślając przy tym znaczenie przeprowadzonych dotychczas badań oraz fakt zorganizowania tego rodzaju sesji po raz pierwszy po roku 1945.

Prof. dr Stanisław Urbańczyk w swoim referacie omówił zagadnienia językowe związane z religią pogańskich Słowian. Dr Jerzy Gąssowski zaprezentował ośrodek kultu pogańskiego na Łysej Górze. Pracownicy kieleckiego muzeum: mgr Janusz Kuczyński i mgr Zygmunt Pyzik przedstawiili, wygłoszone przez tego ostatniego, wyniki nowo odkrytego, analogicznego do łysogórskiego, ośrodka kultu pogańskiego na Górze Grodowej pod Tumlinem. Prof. dr Helena Hołubowiczowa wystąpiła z referatem będącym podsumowaniem wiedzy o wierzeniach plemion prasłowiańskich i słowiańskich na Śląsku. Po referatach rozwinęła się ożywiona dyskusja. Obradom przewodniczyli kolejno: prof. dr Witold Hensel, prof. dr Stanisław Urbańczyk, prof. dr Zdzisław Rajewski, mgr Alojzy Oborny.

Pierwszy dzień obrad zakończyło spotkanie towarzyskie w salach pałacyku obłęgorskiego — siedzibie Muzeum im. Henryka Sienkiewicza. Reasumując wyniki obrad stwierdzić można, że tematyka referatów wiodących w trakcie dyskusji została znacznie rozszerzona, w rezultacie czego wyłonił się stosunkowo szeroki przekrój informacyjny stanu badań nad religią pogańskich Słowian. Była to jednak pierwsza po roku 1945 sesja poświęcona tym sprawom, niesłychanie trudnym i dyskusyjnym, dlatego też jej wyniki nie mogły doprowadzić do wydobycia syntezy tego tematu. Mimo to sesja przyniosła szereg istotnych wniosków, nie tylko podsumowujących dotychczasowe osiągnięcia, ale i wytyczających kierunki dalszego postępowania badawczego. Inicjatorzy sesji zobowiązali się wobec jej uczestników do stałego czuwania, by w miarę powiększania się stanu badań organizować następne sesje, umożliwiające każdorazowo konfrontację i wymianę poglądów. By jednak udostępnić to, co już osiągnięto, Muzeum Świętokrzyskie przygotowało materiały naukowe sesji w postaci oddzielnego wydawnictwa książkowego, które w momencie ukazania się V tomu „Rocznika” będzie już na półkach księgarskich.

Muzeum Świętokrzyskie aktywnie uczestniczyło w II Międzynarodowej Kampanii Muzealnej w Polsce zorganizowanej przez Polski Komitet Międzyna-

Ryc. 2. Uczestnicy uroczystości inauguracyjnych II Międzynarodową Kampanię Muzealną w sali portretowej zamku kieleckiego

rodowej Rady Muzeów (ICOM). Na zaproszenie przewodniczącego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach, inż. Antoniego Mierzwińskiego, bawili w Kielcach przebywający w Polsce w ramach inauguracji II Międzynarodowej Kampanii Muzealnej przedstawiciele UNESCO, ICOM oraz reprezentujący poszczególne krajowe komitety dyrektorzy największych placówek muzealnych Europy. Gościom towarzyszyli m. in.: prof. dr Stanisław Lorentz, przewodniczący Polskiego Komitetu ICOM, mgr Mieczysław Ptaśnik, dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków oraz członkowie Polskiego Komitetu ICOM.

Spotkanie w dniu 2 listopada miało specjalne znaczenie, gdyż odbywało się w pałacu kieleckim — przyszłej siedzibie Muzeum Świętokrzyskiego, której urządzenie i wyposażenie nastąpi przy wybitnej współpracy i pomocy warszawskiego Muzeum Narodowego. Na wstępie goście w sali portretowej pałacu wysłuchali koncertu polskiej muzyki barokowej, w którym przeważały utwory Adama Jarzębskiego. Wykonawcami koncertu byli artyści zgrupowani w Collegium Musicum działającym przy Państwowej Orkiestrze Symfonicznej w Kielcach. Następnie przemówienie wygłosił inż. Antoni Mierzwiński, który podkreślił dynamiczny rozwój muzealnictwa kieleckiego w okresie władzy ludowej. Mówca stwierdził, że na osiągnięcia te złożył się nie tylko rozwój samej sieci placówek regionalnych, ale również poziom realizowanej pracy merytorycznej. Wybitnie wzrosła ranga i znaczenie Muzeum Świętokrzyskiego jako muzeum okręgowego — które dzięki rozwinięciu bardzo ciekawych form pracy oświatowej, naukowej i, co szczególnie ważne, wydawniczej znalazło się w rzędzie przodujących placówek okręgowych w kraju. Zasadniczą przeszkodą, utrudniającą dalszy rozwój placówki kie-

leckiej, zdaniem mówcy, jest jej sytuacja lokalowa. Dlatego też przewodniczący wyraził swoją głęboką nadzieję, że pałac kielecki, w którym odbywało się spotkanie, już w niedługim czasie stanie się siedzibą Muzeum Świętokrzyskiego. Stwierdzenie to zebrani przyjęli hucznymi oklaskami.

W czasie spotkania towarzyskiego, jakie następnie odbyło się w salach pałacowych, zabrał głos prof. dr Stanisław Lorentz, który jako dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie złożył deklarację niezwykle ważną dla przyszłych losów ekspozycji pałacowej, stwierdzając, że warszawskie Muzeum Narodowe nie tylko dopomoże w organizacji przyszłego muzeum wewnątrz, ale również wyposaży przyszłe ekspozycje w wybitne dzieła sztuki, przede wszystkim rzemiosła artystycznego. Nie trzeba chyba w tym miejscu dodawać, że to niezwykle ważne oświadczenie spotkało się z ogromnym aplauzem zebranych i wyrazami gorącej wdzięczności ze strony reprezentantów Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej i Muzeum Świętokrzyskiego. Oświadczenie to było nie tylko dowodem dużej sympatii i zrozumienia, z jakim spotyka się muzeum kieleckie ze strony prof. dra S. Lorentza, ale również rangi i znaczenia, jakie posiadać będą przyszłe ekspozycje naszego muzeum. Na zakończenie uroczystości goście, oprowadzani przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i dyrektora muzeum, zwiedzili pałac oraz jego najbliższe otoczenie.

Kieleccyzna jeszcze raz, w dniu 4 listopada, gościła uczestników II Międzynarodowej Kampanii Muzealnej. Wówczas to pierwszym zwiedzanym obiektem było rozbudowujące się Państwowe Muzeum im. Przypkowskich

Ryc. 3. Uczestnicy uroczystości inauguracyjnych II Międzynarodową Kampanię Muzealną w czasie zwiedzania Szydłowca

w Jędrzejowie, gdzie gości oprowadzali: Stefania Przyrkowska i mgr Andrzej Michałowski, Wojewódzki Konserwator Zabytków. Następnym obiektem był oddział Muzeum Świętokrzyskiego mieszczący się w zamku szydłowieckim. Zwiedzono organizującą się w zamku pracownię konserwatorską, w której przeprowadzać się będzie konserwację muzealiów z całego okręgu oraz obiektów wytypowanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Warto dodać, że wyposażenie pracowni zakupione zostało dzięki wydatnej pomocy Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków. Goście, oprowadzani przez kierownika oddziału, mgra Norberta Szunke, wyrażali swój podziw i uznanie dla tego, co już zdołano zrobić, a przede wszystkim podkreślali dużą rolę, jaką ta placówka odegrać może w ratowaniu i konserwacji zabytków ruchomych. Ponieważ jest to pierwsza tego rodzaju placówka na terenie kraju — jej strona organizacyjna oraz program przyszłych prac wzbudzały szczególne zainteresowanie. Na spotkaniu w Szydłowcu władze wojewódzkie reprezentował mgr Henryk Smalc, kierownik Wydziału Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach.

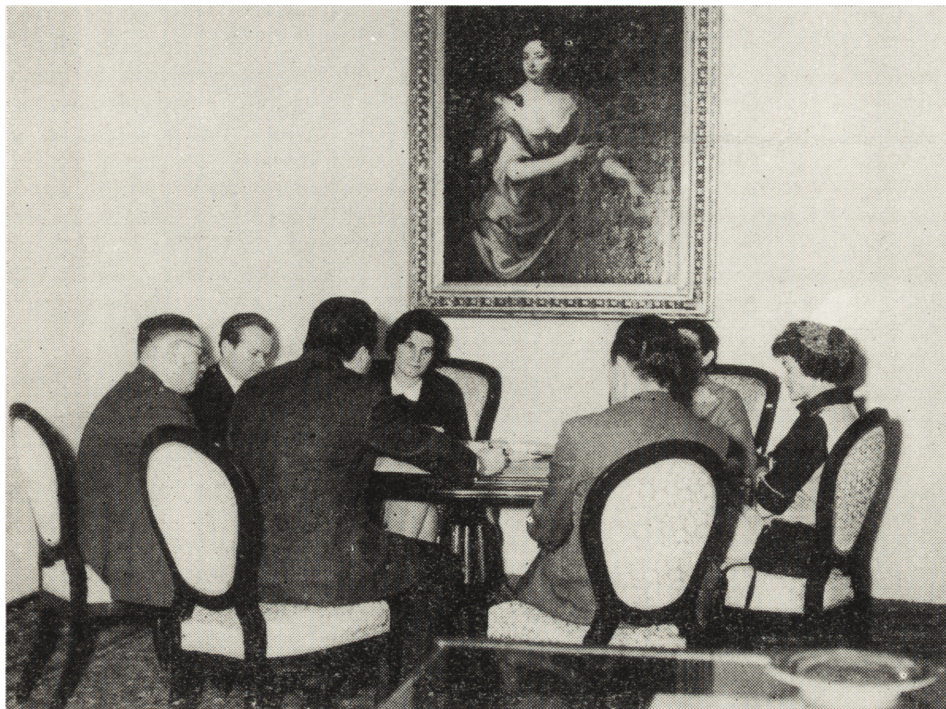
Praca Muzeum Świętokrzyskiego oraz muzeów regionalnych była przedmiotem analizy na posiedzeniach Komisji Kultury WRN oraz Prezydium WRN w Kielcach. Dotychczas stosowane formy pracy, osiągnięte wyniki, zarówno w zakresie działalności merytorycznej, jak też rozwoju sieci muzealnej, spotkały się z pozytywną oceną. Komisja Kultury ze szczególnym uznaniem wyraziła się o osiągnięciach w pracy oświatowej, zwłaszcza Uniwersytetu Kultury, oraz o gromadzeniu zabytków, dzięki czemu zasoby muzealne wzbogaciły się m. in. w wysokiej klasy dzieła malarstwa polskiego. Niemniej komisja wyraziła zaniepokojenie z powodu konieczności ewentualnego dalszego rozszerzenia magazynów kosztem ekspozycji stałych. Stwierdzono, że sytuacja będzie mogła ulec zmianie dopiero z chwilą przejęcia przez muzeum pałacu kieleckiego.

W okresie sprawozdawczym pracownicy muzeum uczestniczyli w wielu konferencjach i sesjach naukowych poświęconych określonym tematom monograficznym względnie problemom o większym zasięgu.

Na zakończenie tej części kroniki chciałbym poruszyć dwa problemy, które niezupełnie może nadają się do niniejszego podrozdziału, ze względu jednak na ich charakter, zbliżony do poruszonych uprzednio spraw, pragnę je tutaj zasynalizować.

Jednym z tych zagadnień jest rozpoczęta kolegalna ocena pracy poszczególnych działów merytorycznych oraz pracowni. Oceny tej dokonywali na zebraniu wszyscy pracownicy merytoryczni i administracyjni muzeum po uprzednim dokładnym zapoznaniu się z działalnością i poczynaniami działu. Tego rodzaju wspólna dyskusja nad pracą i planami działu wniosła bardzo dużo cennych i konstruktywnych uwag, które stanowiły zarówno dla dyrekcji, jak i dla kierownictwa działu interesujący materiał wykorzystywany przy programowaniu dalszych zadań. Poza tym wyłoniło się szereg propozycji zmierzających np. do prowadzenia badań jednego tematu przez szereg pokrewnych działów. Analizie, o której wyżej mowa, zostały poddane w roku sprawozdawczym: dział archeologiczny, przyrodniczy, pracownia konserwatorska, oddział w Szydłowcu oraz dział administracyjny wraz z pracownią stolarską i fotograficzną. W wyniku rzeczowej oceny udało się wyeliminować wiele błędów i niedociągnięć.

Sprawą drugą, ale na pewno nie drugoplanową, były imprezy, które stały

Ryc. 4. Posiedzenie Komisji Kultury WRN w Muzeum Świętokrzyskim poświęcone sprawom muzealnictwa

się pewnego rodzaju formą samokształcenia i pogłębiania z autopsji znajomości zabytków. Samokrytycznie stwierdzić można, że sprawom tym do tej pory poświęcano w muzeum stosunkowo mało uwagi.

W dniach od 22 do 25 czerwca zorganizowany został objazd naukowy zabytków Dolnego Śląska i częściowo Opolszczyzny. Koszty objazdu pokryte zostały ze specjalnego funduszu wycieczkowego Rady Zakładowej i kredytów muzeum. Trasa objazdu obejmowała następujące miejscowości: Oleśnica, Trzebnica, Lubiąż, Legnickie Pole, Bolków, Strzegom, Krzeszów, Świdnica, Henryków, Nysa, Brzeg.

Drugi objazd naukowy trasą zabytków Wielkopolski i Kujaw w dniach od 7 do 11 października, zorganizowany został już wspólnie z nowo powstałym w Kielcach Oddziałem Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Koszty pokrywały: Rada Zakładowa oraz Stowarzyszenie Historyków Sztuki, a lista uczestników powiększyła się o członków nowego oddziału. W programie znalazły się zabytki Inowrocławia, Kruszwicy, Strzelna, Trzemeszna, Gniezna, Biskupina, Ostrowia Lednickiego, Łądu, Gostynina, Rogalina, Gieczu, Środy Wielkopolskiej, Gołuchowa i Kalisza. Jak się można bez trudu przekonać, porównując obie trasy, pierwsza obejmowała prawie wyłącznie zagadnienia związane z historią sztuki i etnografią, natomiast w trasie drugiej pojawiły się zagadnienia archeologii, rzemiosła artystycznego oraz w szerszym stopniu problemy różnego typu ekspozycji muzealnych,

szczególnie w odniesieniu do muzeów wewnątrz i rezerwatów archeologicznych. Oba wyjazdy poprzedzone zostały zebraniem naukowymi, na których poszczególni pracownicy referowali specjalnie wybrane zagadnienia związane z zabytkami oglądanymi na trasie. Niezależnie od tego dla uczestników objazdu wydany został specjalny informator drukowany na powielaczu, do którego teksty również opracował zespół pracowników.

Trzeci wreszcie wyjazd — jednodniowy — zorganizowany również wspólnie z oddziałem Stowarzyszenia Historyków Sztuki, miał charakter lokalny i poświęcony był zabytkom Klimontowa i zamkowi w Ujeździe. Przy poszczególnych obiektach zagadnienia z nimi związane referował członek SHS mgr Juliusz Wendlandt — Miejski Konserwator Zabytków w Sandomierzu.

NOWE NABYTKI

ETNOGRAFIA

Zbiory działu zwiększyły się o 439 eksponatów. W rozbiciu na poszczególne działy przedstawiają się następująco:

rolnictwo	5
pszczelnictwo	1
przygotowanie pożywienia	1
przechowywanie pożywienia	2
obróbka drewna	9
kowalstwo	11
garncarstwo	160
tkactwo	5
tkaniny	7
ubiór	37
haft	1
rzeźba w drzewie	9
rzeźba w glinie	47
zabawki	25
zdobnictwo wnętrza	100
kult	1
wiedza	1
higiena	2
plastyka obrzędowa (pisanki)	21
koszykarstwo	4

CHARAKTERYSTYKA I OCENA ZABYTKÓW

Przeważająca ilość obiektów pochodzi z 2 konkursów:

- konkursu pamiątkarstwa regionalnego w woj. kieleckim, zorganizowanego w roku 1966 przez Spółdzielcze Zrzeszenie Chałupników i Wytwórców Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Krakowie przy współpracy działu etnograficznego Muzeum Świętokrzyskiego;
- konkursu garncarstwa, tkactwa i zabawek ludowych, zorganizowanego w r. 1967 (rozstrzygniętego w lipcu 1967 r.) przez Wydział Kultury PWRN w Kielcach przy współudziale Zespołu do Spraw Plastyki Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Najlichnieszą grupę z konkursu pierwszego, z którego pochodzi 180 pozycji, stanowią obiekty z dziedziny zdobnictwa wnętrza (wycinanki, pająki z pow. opoczyńskiego i kozienickiego), następnie garncarstwa i rzeźby ceramicznej o charakterze dekoracyjnym, głównie z ośrodków w rejonie Ostrowca Świętokrzyskiego (Denków, Koszary). Obok nich reprezentowane były inne ośrodki, jak: Szczekociny, pow. Włoszczowa, Rędocin, pow. Końskie.

Wyniki konkursu wskazują na znaczną jeszcze żywotność takich dziedzin twórczości ludowej, jak tkactwo, zdobnictwo wnętrza oraz garncarstwo. To ostatnie — skutkiem nowego rodzaju zapotrzebowań — odchodzi od wykonywania naczyń użytkowych, przestawiając się wyraźnie na masową produkcję form dekoracyjnych, zarówno w produkcji naczyń, jak i ceramiki figuralnej (zaprzestaje się wytwarzania zabawek-gwizdków, mających dawne tradycje, na ich miejsce wchodzi ptaszki o wymyślonych formach, sceny rodzajowe itp.). Wyniki drugiego konkursu miały odmienny charakter od poprzedniego. Założeniem konkursu było uzyskanie tradycyjnych form naczyń użytkowych wykonywanych przed i po wojnie światowej masowo dla rynku. Wśród zakupionych do zbiorów obiektów znalazły się nie produkowane już współcześnie formy, jak np. „dwojaki”, „trojaki”, „dziżka pachciarska”, „kugielniki”, „druszlaki”, „jagielniki”, „garnki z krajem” itp., z warsztatów garncarskich z Iłży i Jedlanki pow. Starachowice, Kątów Denkowskich i Koszar, pow. opatowski (od 1954 r. włączone w obręb granic Ostrowca Świętokrzyskiego), Skalmierza, pow. Kazimierza Wielka, Chałupek, pow. kielecki, Rędocina i Odrowąza, pow. Końskie.

Najciekawiej przedstawiał się zespół naczyń wykonany przez Stanisława Lubę z Iłży, Edwarda Maja i Tadeusza Górczyńskiego z Kątów Denkowskich, Aleksandra Krawczyka z Koszar i Stanisława Seweryńskiego z Odrowąza.

Obok tego uzyskano również ciekawe okazy zabawek wyrabianych w Łącznej, w pow. kieleckim, i okolicznych wsiach.

ARCHEOLOGIA

Mimo znacznego wzrostu ilości zabytków archeologicznych nie zanotowano w roku sprawozdawczym zabytków zasługujących na specjalne uwzględnienie. Globalny wzrost zbiorów jest jednak ważny dla całokształtu pradziewowej problematyki woj. kieleckiego — zwłaszcza na odcinku badań nad intensywnością procesów osadniczych.

HISTORIA

W drodze zakupów uzyskano 201 zabytków historycznych. Wśród nabytków broni palnej i siecznej wyróżniają się:

- Szabla polska z paluchem, rękojeść i okucia pochwy stalowe. Wyrób polski z pocz. XVIII w.
- Szabla turecka z głównią gładką, okucia pochwy bogato repusowane w srebrze, wiek XVIII.
- Strzelba turecka z zamkiem skałkowym okładanym srebrem, zdobiona masą perłową, lufa wykonana ze stali damasceńskiej — XVIII w.
- Pistolet turecki z zamkiem skałkowym, bogato zdobiony srebrem złoconym — XVIII w.

Ogółem zakupiono 3 sztuk broni.

W związku z organizacją sekcji historii walk o wyzwolenie narodowe i społeczne w Kielecczyźnie — znalazło się szereg zakupów plakatów, druków oraz odezw z okresu okupacji hitlerowskiej, w tym m. in. dwa bardzo cenne nabytki zakupione od Jana Kalkusińskiego z Kielc, a pochodzące z 1942 r.: *Echa leśne* — tomik pieśni partyzanckich zawierający 24 strony druku (powielacz wraz z okładką) oraz *Jędrusiowa dola* — dwustronny druk powielaczowy zawierający nuty i tekst pieśni partyzanckiej. W sumie zakupiono 141 pozycji druków i plakatów. W lipcu mgr Jan Dąbrowski z Poznania przekazał działowi w depozyt długoterminowy 4 cenne egzemplarze broni zabytkowej. Są to:

- Głewia z jednego kawałka stali z grawerowanymi scenami figuralnymi (trzy pola z każdej strony). Drzewce drewniane — zachowane na długości ok. 60—70 cm, XVI w.
- Halabarda z drzewcem, XV w.
- Halabarda z drzewcem, XVI w.
- Miecz dwuręczny lancknechtów, XV w.

Dla przygotowywanej stałej wystawy poświęconej ruchowi oporu i działalności partyzanckiej na terenie Kielecczyzny w czasie ostatniej wojny, jak też planowanej wystawy dla uczczenia 50 rocznicy powstania KPP -- Komitet Wojewódzki PZPR wyraził zgodę na przekazanie w depozyt naszemu muzeum wielu cennych odezw, ulotek i dokumentów związanych z działalnością KPP, jak również egzemplarzy prasy konspiracyjnej z okresu okupacji.

PRZYRODA

Wśród zakupów prowadzonych pod kątem stałej ekspozycji znalazły się przede wszystkim okazy ssaków.

KSIEGOZBIÓR

- Zbiory wzrosły o 774 woluminy. Poniżej podaję najciekawsze nabytki:
- P. Gauthier *Palais et musée de Louvre*, t. 1—2, Paris 1962.
 - G. Poisson *Châteaux de la Loire*, Paris 1964.
 - J. Lozoya *Escorial et la Granja*, Paris 1965.
 - P. Grimal *Mythologies*, t. 1—2, Paris 1963.
 - B. A. Rybakov *Der Moskauer Kreml*, Moskwa 1962.
 - P. Haesaerts *Histoire de la peinture moderne*, Bruxelles 1960.
 - M. Seuphor *La peinture abstraite en Flandre*, Bruxelles 1963.
 - G. Bazin *Classique, baroque et rococo*, Paris 1965.
 - R. Charmet *Musées de Paris*, Paris 1965.
 - M. Rheims *Kunst um 1900*, Wien 1965.
 - L. Venturi *De Leonardo au Greco*, Genève 1956.
 - J. Lassigne, G. C. Argan *De Van Dyck à Botticelli*, Genève 1965.
 - G. Bataille *Lascaux*, Genève 1965.
 - M. Raynal *De Goya à Gauguin*, Genève 1951.
 - F. Fosca *De Watteau à Tiepolo*, Genève 1952.
 - J. Dupont, F. Mathey *Du Caravage à Vermeer*, Genève 1951.
 - J. Dupont, C. Gnudi *La peinture gothique*, Genève 1954.
 - P. Courthien *Le romantisme*, Genève 1961.
 - P. Waldberg *Le surrealisme*, Genève 1962.

- J. Lassaigne *La peinture espagnole*, Genève 1952.
Encyclopaedia of world art., t. 12, London 1966.
F. Eugen *Art des Pays D'Ouest*, Grenoble 1965.
B. Paprocki *Herby rycerstwa polskiego*, Kraków 1858.
„Pamiętnik Sandomierski”, t. 2, Warszawa 1830.
W. Fudalewski *Miasto Opatów*, Warszawa 1895.
A. Bochnak *Kolegiata Św. Józefa w Klimontowie*, Kraków 1925.
W. Fudalewski *Kunów*, Warszawa 1890.
Z. Bocheński *Polskie szyszaki średniowieczne*, Kraków 1930.
H. D. Molesworth *European sculpture*, London 1965.
H. Schmitz *Das Möbelwerk*, Berlin 1963.
O. Hörer *Das Eisenwerk*, Berlin 1961.
F. Bellonzi *Pittura italiana*, t. 5, Milano 1963.
„Archeologiceskij sbornik” t. 1—8, Leningrad 1959—1966.

ODDZIAŁY

MUZEUM LAT SZKOLNYCH STEFANA ŻEROMSKIEGO W KIELCACH

Zyskujący sobie coraz więcej popularności oddział nastawiony jest w swojej pracy głównie na obsługę ruchu turystycznego. W okresie sprawozdawczym przez sale wystawowe przewinęło się 23 457 osób. Wśród zwiedzających znaczną większość stanowiła młodzież szkolna, która odwiedza muzeum w związku z lekturą utworów Żeromskiego. Największa ilość zwiedzających rekrutowała się z województwa kieleckiego, krakowskiego i warszawskiego, najmniejsza zaś z województwa rzeszowskiego i koszalińskiego. We wrześniu ekspozycje obejrzelі członkowie Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki, wśród których znaleźli się znani pisarze i naukowcy (m. in. Juliusz W. Gomulicki, Stanisław Ryszard Dobrowolski, Mieczysław Brahmer). Wśród gości była również córka pisarza, Monika Żeromska, która odwiedza muzeum lat szkolnych swego Ojca dość często i żywo interesuje się ekspozycjami i całokształtem pracy muzeum.

W związku z objęciem kierownictwa muzeum przez polonistkę, której temat pracy magisterskiej związany był z Żeromskim, można się było pokusić o pewne rozwinięcie działalności oświatowej. Dla różnych grup słuchaczy wygłaszane były specjalnie przygotowane prelekcje. Słuchacze rekrutowali się głównie spośród uczestników kursów, organizowanych przez sąsiadujący z muzeum Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, z którym nawiązana została szczególnie sympatyczna współpraca. W czerwcu 1967 r. zorganizowana została dla Szkoły Podstawowej w Nowej Hucie wystawa oświatowa — *Żeromski w Kielecczyźnie*, w związku z nadaniem tej szkole imienia Stefana Żeromskiego.

Zbiory muzeum powiększyły się o 4 eksponaty.

Od września muzeum uruchomiło komórkę poradnictwa specjalistycznego z zakresu żeromscian. Z pomocy korzystali przeważnie nauczyciele języka polskiego z Kielc i okolicy (często studiujący zaocznie), studenci, którzy opracowują tematy seminaryjne czy magisterskie, związane z Żeromskim lub muzealnictwem biograficznym w Polsce, a także uczniowie piszący referaty czy też opracowujący lekturę.

ODDZIAŁ W SZYDŁOWCU

Podobnie jak w latach ubiegłych PKZ—Warszawa nadal prowadziły prace uzupełniające o charakterze budowlanym i instalacyjnym. Zmierzały one głównie do usunięcia usterek, jak też wykonania dodatkowych zleceń. Równoległe z tymi pracami trwały w dalszym ciągu zakupy, celem zaopatrzenia poszczególnych pracowni i ich zaplecza w niezbędny sprzęt. Nie miejsce tutaj na wyliczanie poszczególnych obiektów, ale warto zwrócić uwagę, że doczekał się realizacji montaż sprzętu w magazynie przeznaczonym do przechowywania muzealiów. To samo dotyczy pomieszczenia na magazyn chemikaliów łatwopalnych i wybuchowych.

Reprezentacyjny salonik empirowy urządzony został meblami tego samego stylu zakupionymi w „Desie” oraz dywanikiem Tebris. Hall wejściowy przyozdobiły meble Muzeum Świętokrzyskiego.

Pracę podjęli dalsi pracownicy — laborantka i pomocnica muzealna.

Tak przygotowana pracownia zaprezentowana została uczestnikom II Międzynarodowej Kampanii Muzealnej zorganizowanej przez ICOM, spotykając się z ich dużym uznaniem. Pracownia szydłowiecka mogła również rozpocząć opracowywanie ekspertyz i orzeczeń konserwatorskich, jak też prac technologicznych. Wśród prac pierwszej grupy wymienić należy:

- Po konsultacjach z Muzeum Luwru w Paryżu, Państwowym Ermitażem w Leningradzie i zakończeniu własnych badań przygotowano ostateczne ekspertyzy dla Państwowego Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie w sprawie XVII-wiecznego obrazu *Portret astronoma*.
- Ustalono stan zachowania i zakres konserwacji 4 obrazów w kościele w Kijach i 2 obrazów z Wodzisławia.
- Opracowano 2 ekspertyzy konserwatorskie: rzeźby Madonny z 1760 r. i renesansowego nagrobka Zebrzydowskiej w katedrze kieleckiej.
- Dokonano przeglądu zachowania zabytków uszkodzonych podczas pożaru kościoła Benedyktynek w Sandomierzu. Rozpoczęte zostały ponadto prace przygotowawcze przy obrazie *Nawiedzenie* z kręgu Caravaglia, a pochodzącym ze wspomnianego kościoła.
- Wykonana została dokumentacja fotograficzna, analityczna i opisowa do obrazu W. Wojtkiewicza *Portret Pani M. R.*
- Opracowana została ekspertyza klimatyczna dla kościoła w Szczekocinach oraz wydana opinia w sprawie różnych wariantów ogrzewania kolegiaty w Wiślicy, opracowanych przez Politechnikę Warszawską.

Wśród prac konserwatorskich na uwagę zasługują:

- Konserwacja wraz z opracowaniem pełnej dokumentacji krucyfiksu drewnianego pochodzącego z przełomu XVI i XVII w.
 - Prace konserwatorskie i dokumentacyjne przy obrazie renesansowym z kolegiaty w Opatowie — *Madonna z Dzieciątkiem i św. Janem* Timotea Vittii.
 - Konserwacja wraz z pełną dokumentacją tzw. *Pielgrzyma* z Nowej Słupi.
- Wspólnie z pracownią konserwatorską Muzeum Świętokrzyskiego opracowane zostały karty obiektu i karty konserwatorskie dla zabytków etnograficznych muzeum.

Dla przygotowania planu pracy na rok 1968 przeprowadzona została kontrola stanu zachowania muzealiów placówek regionalnych. Wytypowane zostały obiekty do konserwacji w r. 1968.

MUZEA OKRĘGU KIELECKIEGO

PAŃSTWOWE MUZEUM IM. PRZYPKOWSKICH W JĘDRZEJOWIE

Kontynuowane były prace remontowe prowadzone przez PKZ—Kraków przy gmachach muzeum. W celu spełnienia postulatów społeczeństwa, a przede wszystkim licznie przybywających do muzeum zwiedzających, pokazane zostały w formie tymczasowej ekspozycji zbiory najcenniejszego działu — gnomonicznego. Wystawa zorganizowana w dawnym prywatnym mieszkaniu Przypkowskich z 1905 r. oparta została o sprzęt wypożyczony przez Muzeum Świętokrzyskie.

Wśród innych przedsięwzięć godzi się wymienić dokumentację dla zabytkowego gmachu apteki z r. 1712, w którym rozpoczęte zostaną w r. 1968 prace przy wyposażeniu wnętrza. Dobiegają końca roboty przy pawilonie wystawowym, którego oddanie do celów ekspozycyjnych przewidziane jest na drugie półrocze 1968 r.

Zaawansowane są też prace przy realizacji projektów prof. dra G. Ciołka, dotyczących ogrodu-lapidarium. Wiosną 1968 r. rozpoczęta zostanie realizacja zieleni ogrodowej.

Poważnymi osiągnięciami szczyci się muzeum na odcinku pracy naukowo-badawczej. Doc. dr Tadeusz Przypkowski wydał drukiem w Oksfordzie syntetyczne opracowanie *Historii gnomoniki w Polsce od XIII—XIX w.* Całkowicie ukończone zostały obliczenia oraz wykreślenie ośmiu zegarów słonecznych na zabytkowych gmachach obserwatorium Flamsteeda w Greenwich. Honorarium umożliwiło kilkutygodniowy pobyt rodzinie Przypkowskich (Stefania Przypkowska, technik muzealny, oraz syn, student historii sztuki) we Francji i Anglii, gdzie zapoznawano się z najważniejszymi pokrewnymi muzeami.

Doc. dr Tadeusz Przypkowski uczestniczył w szeregu konferencji naukowych i konsultacji muzealnych w Londynie, Greenwich, Oksfordzie, Paryżu, Tours, Nancy, Pradze, Rzymie, Florencji, Padwie oraz Wenecji, a ponadto brał udział w obradach XIII Unii Astronomicznej w Pradze i V Międzynarodowym Kongresie Bibliofilów w Wenecji. Rozpoczęte zostały prace gnomoniczno-rekonstrukcyjne zabytkowych zegarów słonecznych na zamku Les Maderes nad Loarą oraz Trinita dei Monti w Rzymie.

Pracowniczka muzeum, mgr Zofia Rawska-Kwaśnikowa przeprowadziła szereg badań archiwalnych nad dziejami miasta, w trakcie których odnaleziony został oryginalny dokument fundacji miasta z r. 1271, który to dokument od co najmniej 150 lat uchodził za zaginiony. Na podstawie powyższych badań opracowany został szczegółowy scenariusz ekspozycji historycznej *Dzieje Jędrzejowa*. W trakcie prowadzonych na zlecenie muzeum badań nad szkolnictwem jędrzejowskim do r. 1863 (mgr A. Sokół) odkryte zostały plany nieistniejącego ratusza z r. 1754. Plany te obecnie opracowuje mgr Z. Rawska-Kwaśnikowa.

Projektowane przejęcie przez muzeum zabytkowego zboru z XVI w. na terenie Wodzisławia, jako oddziału poświęconego dziejom reformacji w Polsce, skłoniło dyrekcję do zlecenia prof. dr W. Urbanowi i mgr H. Kossobudzkiej-Kowalskiej opracowania specjalnych materiałów związanych z historią braci polskich w XVI i XVII w. oraz społecznych problemów reformacji szlacheckiej.

Niezwykłe ciekawym przejawem działalności wystawienniczej była zorganizowana w Wenecji z okazji V Kongresu Bibliofilów Wystawa Współcze-

snego Ekslibrisu Polskiego, która przyjęta została z wielkim entuzjazmem jako jedyny na kongresie przejaw współczesnego, nowoczesnego bibliofilstwa. Prace graficzne polskich artystów stawiano na jednym z pierwszych miejsc w świecie. Po ekspozycji weneckiej wystawa pokazana została we wszystkich większych miastach Włoch.

Z okazji trzeciej rocznicy śmierci Edwarda Pomiana muzeum wydało jako druk Kapituły Orderu Pomiana *La Soupe à l'Oignon à la Przyrkowski*, który w sprawozdaniu Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliofilów w Paryżu uznany został za najlepszy druk bibliofilski roku. Samą zaś staropolską zupę wprowadzono do najlepszych restauracji Paryża i Madrytu oraz podano do produkcji we wszystkich lokalach gastronomicznych PSS w Polsce.

Muzeum wydało też druk bibliofilski według tekstu opracowanego przez Prezydenta Międzynarodowej Federacji Towarzystw Miłośników Ekslibrisu dra inż. Gianni Mantero z Como — *Les Congrès Internationaux d'Exlibris 1953—1966*.

Druk ten rozesłany został wszystkim uczestnikom XI Kongresu Ekslibrisu w Hamburgu oraz V Kongresu Bibliofilów w Wenecji.

Zbiory muzeum wzbogaciły się o zegar wahadłowy wykonany w Paryżu dla Jana Kazimierza w r. 1654 przez Gohiera. Według opinii wyrażonych na konferencjach naukowych w Science Museum Kensingtonu w Londynie, Science Museum w Oksfordzie oraz w referacie dyrektora muzeum na posiedzeniu Komisji Historii Astronomii Światowej Unii Astronomicznej w Pradze — jest to najstarszy zegar wahadłowy na świecie, wykonany całkowicie na trzy lata przed opatentowaniem zegara wahadłowego Huyghensa.

Istnienie zegarów wahadłowych przed Huyghensem znane było tylko z tradycji, lecz nie zachowały się żadne egzemplarze, prezentowany jest pierwszym znanym nauce. Posiada on obudowę na wysokim poziomie artystycznym, unowocześnieńszą zresztą w końcu XVII w. przez Boule'a w Paryżu i uzupełnioną w połowie XVIII w. wspaniałymi brązami drezdeńskimi.

Obok tego niewątpliwie pierwszoplanowego zabytku muzeum nabyło całkowity (195) skarb brakteatów z XIII w. z fragmentami naczyń, wykopany w Przyłęku pod Jędrzejowem. Zbiory ekslibrisów wzbogaciły się o 1 938 prac artystów polskich z I połowy XX w. oraz 1 573 najlepsze prace graficzne Europy z ostatnich lat, jakie pokazane zostały na Międzynarodowym Biennale Ekslibrisu.

Archiwum negatywów powiększyło się o 1 205 zdjęć zabytków Kielecczyny z lat 1890—1930 oraz 1 780 negatywów zdjęć z Francji, Włoch, Belgii i Holandii z lat 1933—1939.

Biblioteka poza mniejszymi pozycjami zdobyła wyjątkowy egzemplarz kompletny *Bibliografii* Estreichera z unikalnymi dedykacjami drukowanymi w jednym egzemplarzu i opatrzonymi autografami autora dla Karlińskiego, dyrektora Obserwatorium Astronomicznego w Krakowie, oraz notatkami Birkenmajerów.

Dział gastronomiczny, poza licznymi dalszymi nabytkami zabytkowej miedzi i srebra (w tym cenna cukiernica późnobarokowa sygnowana: „Moskwa” i datowana 1741 r.) oraz rękopiśmiennych notatek kulinarnych, zdobył cykl paszportów winnych w oryginałach z I połowy XVIII w., a wystawianych przez najwyższych dostojników państwowych, z ich autografami i pieczęciami, na sprowadzenie beczek wina z Węgier bez cła, co doskonale obrazuje spożycie wina w Polsce w tym okresie.

MUZEUM REGIONALNE W RADOMIU

W ramach prowadzonej przez tę placówkę działalności oświatowej ogłoszone zostały 42 odczyty (z czego 25 na terenie muzeum), których wysłuchały 1 852 osoby. Na 7 seansach filmowych wyświetlonych zostało 16 filmów dla 445 widzów.

Sz szczególnie dużą frekwencją cieszył się cykl odczytów zorganizowanych z okazji 50 Rocznic Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. Prelegentami byli pracownicy Muzeum Lenina w Warszawie.

Cieszące się niesłabnącą frekwencją wystawy czasowe — *Tysiąc lat rozwoju przestrzennego Radomia* (oddział archeologiczny przy pl. Starego Miasta) oraz *Sztuka ludowa regionu radomskiego* (gmach przy ul. Nowotki) były nadal eksponowane.

Oprócz tego radomskie muzeum zorganizowało następujące wystawy czasowe:

- *Badania archeologiczne muzeum w latach 1964—1966;*
- *Zabytki, ich ochrona i gromadzenie;*
- *Etnografia — strój, tkaniny, plecionkarstwo;*
- *Malarstwo M. Wiśniewskiego z Torunia;*
- *Obrazy współczesnych artystów częstochowskich;*
- *Prace K. Piskorskiej z Warszawy;*
- *Wystawa pokonkursowa rysunków młodzieży szkolnej w związku z 50 Rocznicą Rewolucji Październikowej.*

Poza tym wspólnie z innymi instytucjami eksponowano 11 innych wystaw czasowych. Muzeum zwiedziło ogółem 30 800 osób.

Placówka radomska prowadziła badania naukowe z zakresu archeologii i etnografii w północnej części województwa, w powiatach, które statutowo należą do obszaru działania muzeum. W ramach badań archeologicznych, ratowniczych i penetracyjnych przebadano ponad 15 miejscowości. We wsi Smardzewice rozpoczęto badania stacjonarne o charakterze ratowniczym z funduszy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Penetracyjne i ratownicze badania prowadził też dział etnograficzny, a jego pracownik uczestniczył ponadto we wspomnianych już badaniach stacjonarnych na terenie Puszczy Kozienskiej. W przygotowaniu znajduje się *Monografia ostatniego ośrodka garncarskiego w Głowaczowie*.

Zbiory działu etnograficznego zwiększyły się o 107 eksponatów, wśród których przeważają narzędzia pracy, sprzęt i strój. Nabytkami, które mogą być przedmiotem dumy muzeum, były: kuźnia wiejska z XIX w., zakupiona od Józefa Piętaka ze wsi Gadka w powiecie iłżeckim oraz olejarnia, zakupiona od Stefana Piórkowskiego ze wsi Mąkosy Stare w powiecie kozienskim. Zarówno kuźnia, jak też olejarnia są kompletnymi warsztatami pracy, z pełnym wyposażeniem. Mogą być uruchomione dla zobrazowania dawnej formy produkcji. Z tymi zakupami wiąże się jeszcze inna ważna inicjatywa Muzeum Regionalnego w Radomiu, która pozwoliła na rozwiązanie problemu zmagazynowania i wyeksponowania obiektów. Na zapleczu gmachu muzeum przy ul. Nowotki ustawiono pawilony, umożliwiające swobodny dostęp do tych warsztatów pracy.

Galeria malarstwa polskiego zwiększyła się o dwa nowo zakupione obrazy — J. Malczewskiego *Studium olejne do obrazu „Etap”*, St. Wyspiańskiego — *Drzewo*, pastel. Dział sztuki uzyskał również dary. Radomski artysta T. Hajnrych przekazał muzeum zestaw 15 linorytów wykonanych dla statku

m/s Radom. Pani M. Rutkowska przekazała rzeźbę w białym marmurze (nieznanego autora) przedstawiającą syna Napoleona.

Z regionalnego punktu widzenia cennymi nabytkami są przekazane w darze działowi historycznemu sztandary Gimnazjum im. T. Chałubińskiego z r. 1930 i Gimnazjum Żeńskiego im. M. Konopnickiej z r. 1934 w Radomiu.

W formie depozytu w muzeum znalazły się też liczne sztandary cechowe.

Warto zanotować, że nakładem muzeum ukazały się dwie informacyjne pozycje wydawnicze związane ze zorganizowanymi ekspozycjami. Dla wystawy *Tysiąc lat rozwoju przestrzennego Radomia* wydany został w nakładzie 400 egzemplarzy informator, a do wystawy obrazów Katarzyny Piskorskiej katalog w nakładzie 100 egzemplarzy.

Wśród przedsięwzięć natury gospodarczej na podkreślenie zasługują remonty piwnic w związku z planowaną ich adaptacją na magazyny archeologiczne oraz zastąpienie drewnianej szopy na podwórzu szopą murowaną dla sprzętu wystawienniczego i przechowywania różnego typu wystaw.

MUZEUM REGIONALNE W OSTROWCU ŚWIĘTOKRZYSKIM

Z dużym uznaniem i nie ukrywaną satysfakcją stwierdzić można, że najmłodsza placówka kieleckiego okręgu muzealnego, która do swojej pracy wystartowała dobrze przygotowana, rozwinęła niezwykle ożywioną działalność we wszystkich dziedzinach pracy. Wynikiem tej działalności jest fakt, że ostrowieckie muzeum zyskało sobie uznanie nie tylko na terenie miasta, ale również i poza jego granicami.

W roku 1967 pracę w muzeum rozpoczęli: mgr Czesław Zybała — archeolog, Wincenty Kasprzak — pracownik fizyczny.

Obywatelka Stefania Stec, dotychczasowy pracownik administracyjny, objęła przyznane muzeum stanowisko głównego księgowego. Przeszali pracować: mgr Ryszard Wójcik i Waldemar Grzegorski.

Dysponując odpowiednimi salami wystaw czasowych oraz salą kinowo-odczytową muzeum prowadziło ciekawą działalność oświatową. Działający w muzeum Uniwersytet Kultury zorganizował 9 prelekcji, tematycznie związanych z aktualnie ekspozycjami wystawami lub rocznicami. Prelekcji wysłuchało 317 osób, zaś 56 projekcji filmowych obejrzało 2 656 widzów. Na uwagę zasługuje przegląd radzieckich filmów oświatowych prezentowany w dniach od 10 XI do 22 XII, oparty o pozycje wypożyczone z Domu Kultury Radzieckiej w Warszawie. Z okazji 25 rocznicy powstania PPR odbył się pokaz filmów dokumentalnych pt. *Chwila wspomnień*.

Urozmaicone i dostosowane do życzeń społeczeństwa były też programy 3 koncertów, na które złożyły się utwory Chopina, muzyka rosyjska i radziecka oraz arie z najpiękniejszych operetek. W tym ostatnim wypadku jako dyskusyjne podać należy chyba zbytne rozszerzenie programu jak na założenia pracy oświatowej muzeum. Koncertów wysłuchało 240 osób.

W salach wystawowych gościły poza już wymienionymi wystawami, przygotowywanymi przez Muzeum Świętokrzyskie, jeszcze ekspozycje prac malarzkich Haliny Krysińskiej oraz otwarta w 1966 r. wystawa gobelinów wawelskich.

Głównym jednakże wydarzeniem, nie tylko dla Ostrowca Świętokrzyskiego, była otwarta w raniach obchodów 50. Rocznicy Wielkiej Socjalistycznej

Rewolucji Październikowej wystawa grafiki litewskiego artysty Jonasa Kuzminkisa. Otwarcia wystawy w obecności wojewódzkich i miejskich władz partyjnych dokonał Anatolij Obrosow — przedstawiciel Związku Radzieckich Towarzystw w Polsce i dyrektor Domu Kultury Radzieckiej w Warszawie. Ekspozycja ostrowiecka była pierwszą w Polsce wystawą prac tego artysty, a zarazem główną imprezą wystawienniczą kieleckiego okręgu muzealnego z okazji 50 Rocznicy Rewolucji Październikowej.

Na wystawie pokazano 119 grafik Jonasa Kuzminkisa obejmujących lata twórczości 1933—1966. Twórczość tego artysty, znana szerokim kręgom społeczeństwa radzieckiego oraz za granicą dzięki licznym wystawom, nacechowana jest realizmem, silnym zaangażowaniem ideowym oraz piętnem rodzinnej Litwy i jej ludzi. Podobnie jak inni przedstawiciele sztuki radzieckiej, Kuzminkis wykorzystuje bogate tradycje sztuki ludowej, umiejętnie podchwytując swoiste cechy tej twórczości: rytmikę i ornamentałość. Wystawa ostrowiecka doszła do skutku dzięki życzliwemu stosunkowi Domu Kultury Radzieckiej w Warszawie i poparciu Komitetu Miejskiego PZPR i Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Ostrowcu Świętokrzyskim, które zresztą nie po raz pierwszy dały dowody swego życzliwego stosunku dla spraw muzealnych, wykazując duże zainteresowanie dla tej problematyki.

Muzeum ostrowieckie zwiedziło ogółem 13 520 osób.

W analizowanym roku pracownicy muzeum podjęli się zbierania materiałów do przygotowywanej monografii miasta. Zrealizowane zostały kwerendy archiwalne w Kielcach i Radomiu. Z zakresu archeologii dokonano wstępnych prac związanych z inwentaryzacją grodziska w Mychowie i znajdującego się tam cmentarzyska. Dział historyczny rozbudował swoją ekspozycję historyczną uzupełniając ją nowymi nabytkami.

Wśród nowych zakupów na szczególną uwagę zasługuje zbiór centralnej prasy konspiracyjnej, wydawanej przez PPR i prasy regionalnej, wydawanej m. in. przez PPS. Dział historyczny wzbogacił się jeszcze o sztandar 12 Pułku Artylerii Lekkiej, jednostki, która w r. 1939 walczyła w okolicach Ostrowca Świętokrzyskiego. Oddzielnie wymienić warto 2 sztuchy E. Dahlberga. Księgozbiór wzrósł do 348 woluminów.

W ramach modernizacji urządzeń sali kinowo-odczytowej zainstalowano rzutniki: „Profil” — B4 do wyświetlania przeźroczy systemem taśmowym i „Narcyz” do przeźroczy oprawionych w ramki. Rozbudowana została pracownia fotograficzna.

MUZEUM REGIONALNE W SANDOMIERZU

Uważnego czytelnika należałoby właściwie skierować do kronik muzealnych za lata 1965—1966, gdzie charakteryzowana była sytuacja lokalowa jednego muzeum państwowego w mieście szczytującym się tak wspólnymi tradycjami kulturalnymi. To, co o ciasnocie i braku lokali tam napisano — w niczym się niestety nie zmieniło. Na wyniki nie trzeba było zbyt długo czekać. Stosunkowo niska frekwencja zwiedzających 30 023 osoby w 1966 spadła do 19 474 osób w 1967 r. Od dnia 22 lutego muzeum zostało zupełnie pozbawione sali wystaw czasowych, gdyż trzeba było i tę salę zamienić na magazyn archeologiczny. Użytkowanie dotychczasowych pomieszczeń zakwestionowane zostało przez Straż Pożarną. Na łamach kroniki Muzeum w Sandomierzu są-

siaduje z Muzeum w Ostrowcu Świętokrzyskim. To, co w wypadku muzeum ostrowieckiego napisano na temat nadzwyczaj przychylnego stosunku Rady Narodowej, w odniesieniu do muzeum sandomierskiego niestety nie jest prawdą.

W ramach działalności Uniwersytetu Kultury wygłoszono 17 odczytów dla 765 słuchaczy, przy czym tematyka związana była z aktualnymi rocznicami, problemami konserwatorskimi Sandomierza i zagadnieniami z historii sztuki.

Na 21 seansach wyświetlono filmy dla 615 widzów. Muzeum prowadziło ścisłą współpracę z Kołem Przewodników PTTK, organizując wspólnie odczyty i szkolenie przewodników sandomierskich i opatowskich z zakresu archeologii, etnografii i historii sztuki. Pracownicy muzeum wygłosili 11 prelekcji dla 956 słuchaczy w następujących miejscowościach powiatu sandomierskiego: Klimontów, Zawichost, Kleczanów, Gnieszowice i Obrazów. W związku z sesją naukową poświęconą Brunonowi Jasińskiemu zorganizowana została przez muzeum specjalna wystawa w Klimontowie.

W kronice za rok 1966 wyrażałem niepokój z powodu niegromadzenia przez muzeum nowych nabytków. Niestety, i na tym odcinku sytuacja nie uległa zmianie, uzyskano bowiem jedynie 131 monet próbnych przekazanych bezpłatnie przez Narodowy Bank Polski. Księgozbiór powiększył się o 74 woluminy. Do pracy oświatowej zakupiono diaskop „Narcyz”.

MUZEUM REGIONALNE W SZYDŁOWIE

Jeszcze jedna placówka muzealna na terenie województwa kieleckiego zanotowała spadek frekwencji, ogólna bowiem liczba 3100 osób, które odwiedziły to muzeum, nie może w żadnym wypadku nastrajać optymistycznie. Tak jak w Sandomierzu, również i w Szydłowie złożyło się na to szereg przyczyn. Z braku kredytów nie została zakończona przebudowa ekspozycji muzealnych, poza jedną wystawą historyczną, poświęconą przyczółkowi sandomierskiemu. W tej sytuacji i muzeum nie mogło budzić zainteresowania turystów. Brak sali wystaw czasowych nie pozwalał na częste zmiany ekspozycji, które mogłyby zainteresować ludność Szydłowa i okolicy. Na obniżenie frekwencji na pewno w poważnym stopniu wpłynęło otwarcie nowej nadwiślańskiej magistrali drogowej, łączącej Kraków z Sandomierzem, z pominięciem Szydłowa. Zdaniem piszącego ta pozornie niekorzystna sytuacja, przy odpowiedniej reklamie na trasie wspomnianej magistrali, winna stać się czynnikiem, który wpłynie w sposób zdecydowany na wzrost frekwencji i popularności muzeum, jak też Szydłowa. Ale reklama chyba nie wystarczy, jeśli sam Szydłów nie doczeka się restauracji swoich zabytków, a miasto uporządkowania.

Muzeum w takiej miejscowości jak Szydłów winno być dopełnieniem jego zabytków. Tymczasem jego powstanie wyprzedziło przygotowanie samego miasta do obsługi ruchu turystycznego. Dopóki trwać będzie ta sytuacja, nie może być mowy o pełnym wykorzystaniu walorów turystycznych tej miejscowości.

W ramach działalności Uniwersytetu Kultury wygłoszono 17 odczytów i 10 seansów filmowych dla 460 osób. Zbiory muzeum wzbogaciły się o 23 eksponaty (archeologia, numizmatyka i sztuka ludowa).

MUZEUM W WISLICY

Zagadnienia wiślickiego zespołu muzealnego są przedmiotem analizy specjalnej rozprawy zamieszczonej w niniejszym „Roczniku”. Stała ekspozycja historyczna, stanowiąca obecnie główny trzon muzeum, była w okresie sprawozdawczym najważniejszym ogniwem w łańcuchu informacyjnym dotyczącym zabytków wiślickich, z których jeszcze bardzo wielu nie można było oglądać w oryginale. Fakt ten na pewno w jakimś stopniu tłumaczy stosunkowo niską frekwencję (5 100 zwiedzających), w stosunku do popularności, jaką cieszy się w kraju ta miejscowość w wyniku dokonanych odkryć archeologicznych. Ale nawet i ta ilość turystów stanowiła nie lada problem na odcinku pracy oświatowej dla jednoosobowej obsady tego muzeum, tym bardziej że największe nasilenie ruchu turystycznego koncentrowało się w okresie od maja do października. Sytuacja ta, w miarę włączania nowych obiektów do zespołu, będzie musiała ulec zasadniczej zmianie.

Ażeby stan ten przynajmniej częściowo rozładować, zorganizowany został kurs dla przewodników P'ITK, którzy odtąd oprowadzać będą po zabytkach Wiślicy.

Z inicjatywy muzeum i przy współpracy Domu Kultury zorganizowano 6 wystaw fotograficznych związanych tematycznie z Wiślicą i jej okolicą oraz architekturą gotycką. Przy muzeum uruchomiony został punkt informacji turystycznej. W inwentarzu zabytków archeologicznych zinwentaryzowano 134 eksponaty. Wiślickie muzeum utrzymuje ożywione kontakty z Muzeum Narodowym w Prilepie (Macedonia), prowadząc m. in. wymianę wydawnictw naukowych. Przez okres jednego miesiąca kierownik wiślickiego muzeum brał udział w badaniach archeologicznych na terenie Jugosławii.

MUZEUM HENRYKA SIENKIEWICZA W OBLĘGORKU

Podobnie jak w ubiegłym roku, największą liczbą zwiedzających może się poszczycić uroczę, pięknie położone Muzeum Henryka Sienkiewicza, które w 1967 r. odwiedziło aż 85 128 osób. Przeważały oczywiście wycieczki szkolne. Oblęgorskie muzeum cieszy się w kraju niezwykłą popularnością, a dowodem tego jest z roku na rok rosnąca ilość osób, które zwiedzają jego ekspozycje. Przez sale muzealne przewinęło się wiele wycieczek i turystów indywidualnych ze Związku Radzieckiego, Bułgarii, NRD i Jugosławii. Mniejsze grupy zwiedzających reprezentowały ponadto wiele innych krajów europejskich.

Zespół pracowników cały swój wysiłek koncentrował na obsłudze ruchu turystycznego. Mimo to jednak kierowniczka muzeum miała kilka spotkań i prelekcji poświęconych H. Sienkiewiczowi. Najpoważniejszym bezsprzecznie wydarzeniem w pracy oświatowej było urządzenie 20 sierpnia w salach muzeum — recitalu Danuty Michałowskiej z Krakowa pt. *Teatr pana Sienkiewicza*. Mimo peryferyjnego położenia Oblęgorka ilość słuchaczy przerosła objętościowe możliwości sal muzealnych. Nasuwa się tu nieodparty wniosek o potrzebie organizacji w naturalnej scenerii wewnątrz muzealnych tego rodzaju imprez, które zyskują tutaj odpowiedni klimat i właściwą oprawę.

W pierwszej połowie sierpnia zorganizowany został w Oblęgorku obóz studentów socjologii z Krakowa. Prowadzone wśród zwiedzających badania miały na celu zebranie informacji na temat muzeum, jego ekspozycji, sposobu oprowadzania i znaczenia muzeów biograficznych.

Kierowniczką muzeum, pani Zuzanna Sienkiewiczowa, bawiła 10 dni w Pradze na zaproszenie dyrektorki Muzeum Aloisa Jiráska w Pradze.

Spośród zadań nie zrealizowanych wymienić trzeba, niestety, nieodtworzenie pokoju stołowego, co jest rzeczą konieczną dla dopełnienia ekspozycji wewnątrz na parterze. Wśród cennych eksponatów zabrakło portretu H. Sienkiewicza z 1890 r. pędzla K. Pochwalskiego, który wysłany został do Paryża na wystawę polskich laureatów nagrody Nobla.

Kolekcja muzealiów zwiększyła się o 18 eksponatów, zakupionych głównie do projektowanego urządzenia pokoju stołowego. Zakupiony został jeszcze jeden portret Sienkiewicza namalowany przez K. Pochwalskiego w r. 1914.

Księgozbiór powiększył się o 121 woluminów, z czego 73 pozycji to zakupy antykwaryczne, zaś reszta to dary, głównie najnowsze wydania utworów Sienkiewicza ofiarowane przez PIW.

Ażeby częściowo rozładować natłok zwiedzających w okresie tzw. szczytu turystycznego, kierownictwo muzeum zwróciło się do Kuratorium Okręgu Szkolnego w Kielcach i Oddziału PTTK z apelem, by kierować tu wycieczki z Kielecczyzny w okresie jesienno-zimowym.

MUZEUM JANA KOCHANOWSKIEGO W CZARNOLESIE

Fcloione najbardziej peryferyjnie, muzeum to zajmuje pod względem ilości zwiedzających drugie miejsce po muzeum w Obłęgorku. Placówkę czarnoleską zwiedziło 33 580 osób. Muzeum było współorganizatorem zlotu drużyn harcerskich noszących imię Jana Kochanowskiego. Kierownik placówki, pisarz Józef Morton, brał udział w 3 spotkaniach autorskich, a pracownik oświatowy wygłaszał prelekcje na temat twórczości Jana Kochanowskiego. Staraniem działającego przy muzeum Towarzystwa Miłośników Muzeum Jana Kochanowskiego odbył się konkurs recytatorski utworów poety. Księgozbiór zwiększył się o 33 nowych pozycji.

Mimo dostarczenia przez Muzeum Świętokrzyskie kompletnej dokumentacji na remont i przebudowę budynków muzeum — kierownictwo placówki czarnoleskiej i Prezydium PRN w Zwoleniu nie potrafiło doprowadzić do rozpoczęcia prac. Warto również dodać, że na ten cel zabezpieczone były specjalne kredyty.

МУЗЕЙНАЯ ХРОНИКА 1967 ГОДА

СВЕНТОКШИНСКИЙ МУЗЕЙ В КЕЛЬЦЕ

1967 год был последним годом, предшествующим открытию постоянных выставок и этот факт определял всю деятельность музея. В рамках просветительской деятельности, проводимой Университетом Культуры, были прочтены два цикла лекций („Художественные центры Европы” и „Памятники искусства Келецкой Земли”), показаны кинофильмы, камерные выставки цикла „Из прошлого польской живописи” и экспозиция „К 25-летию Польской Рабочей Партии”; кроме того были устроены концерты старинной музыки в келецком замке. В местных центрах был устроен ряд просветительных выставок и экспозиций произведений современной живописи. Просветительской деятельностью музея было охвачено 121.716 человек.

Среди проводимых работниками музея научно-исследовательских работ выделяются археологические раскопки в городище в Гозде (Бялобжегский район), дающие материалы для изучения заселения раннего средневековья, и в Гуре Гродовой (Келецкий район), где обнаружен центр языческого религиозного культа. Этнографы продолжали начатые в 1966 г. на территории Козеницкой Пуци исследования фольклора этого района.

Экспонаты, представляющие скульптуру четырех народных художников Келецкой Земли, были показаны на выставках польского народного искусства в ФРГ и Швейцарии. Экспонаты, хранящиеся в отделах искусства, этнографическом и историческом, были использованы в просветительных и художественных фильмах („Кукла”, „Графиня Козель”).

В области обмена изданиями следует отметить сотрудничество с финскими музеями.

Основными изданиями, выпущенными музеем, явились IV том Ежегодника Свентокшиского Музея, второе издание исторической монографии Шидлува, каталог выставки советского художника Я. Кузминска и альбом на тему Музея школьных годов Стефана Жеромского в Кельце.

По инициативе музея была организована, при содействии Польской Академии Наук, первая после войны научная сессия на тему религии языческих славян, вносящая существенный вклад в изучение проблемы как в смысле подведения итогов достигнутым раньше результатам, так и в смысле разработки указаний для дальнейших исследовательских работ и их направленности. Научные материалы сессии будут опубликованы в 1968 г. в специальном издании, выпущенном музеем.

По приглашению председателя Президиума Воеводского народного совета в келецкий замок (в котором будет помещаться музей) прибыли пребывающие в Польше участники торжеств, открывающих II международную музейную кампанию. Во время состоявшейся встречи профессор Станислав Лорентц заявил, что Варшавский Национальный Музей передаст Свентокшискому Музею ценную мебель и другие экспонаты для будущей дворцовой экспозиции.

Кроме Кельце участники торжеств осмотрели также Музей имени Пшиповских в Енджеюве и Реставраторский отдел келецкого музея, помещающийся в замке в Шидловце.

Работники Свентокшиского музея организовали две научных поездки по памятникам Нижней Силезии Великопольши и Куяв.

Значительно возросли коллекции музея. Особого внимания заслуживают ценные экземпляры холодного и огнестрельного оружия XVIII в. и картины выдающихся польских художников XIX и первой половины XX веков. Следует отметить здесь „Портрет молодого еврея” М. Готтлиба, „Портрет госпожи М. Р.” В. Войткевича и „Пейзаж с костелом” В. Малецкого.

Реставраторский отдел в Шидловце производил первые реставраторские операции и разработывал реставраторские экспертизы для музея и воеводского реставратора памятников.

МУЗЕЙ КЕЛЕЦКОГО ОКРУГА

Продолжался ремонт зданий Государственного Музея имени Пшипковских в Енджеюве. Директор музея, доцент Т. Пшипковский, издал в Оксфорде синтетизирующий труд под заглавием „История гномоники в Польше XVII—XIX вв.” и принимал участие в многочисленных научных конференциях в странах Европы. Музей Пшипковских готовится к открытию в Водзиславе, в старинном арианском храме своего отдела: отдела истории реформации в Польше.

В связи с V Конгрессом Библиофилов экспонировалась в Венеции подготовленная музеем выставка современного польского экслибриса. Собрания енджеювского музея обогатились бесценным экспонатом: часами с маятником, изготовленными по заказу короля Яна Казимежа в 1654 г. парижским мастером Гойе.

Региональный музей в Радоме приобщил к своим собраниям деревенскую кузницу XIX в. и маслобойню с полным оборудованием, которые экспонируются во дворе музея, в специальном павильоне.

В выставочных залах Регионального музея в Островеце Свентокшиском проходила выставка работ советского художника Ионаса Кузминска, являвшаяся одним из главных мероприятий, связанных с празднованием 50 годовщины Великой Октябрьской Социалистической Революции в келецком музейном округе. Выставка в Островеце была первой экспозицией работ Кузминска в Польше.

Среди музеев келецкого воеводства самой большой популярностью пользуется Музей Генрика Сенкевича в Обленгореке, который посетили 85.128 человек.

THE MUSEUM CHRONICLE 1967

THE ŚWIĘTOKRZYSKIE MUSEUM IN KIELCE

The year 1967 was the last one to precede the opening of permanent exhibitions, which fact influenced the whole activity of the museum. The educational work carried on by the University of Culture covered two series of lectures ("Artistic Centres in Europe", and "Monuments of Art in Kielce Region"), film showings, small indoor exhibitions within the cycle "History of Polish Painting", an exposition "On the 25th Anniversary of the Polish Workers' Party", and also some concerts of ancient music held in the Kielce castle. For regional centres the museum organized a number of educational exhibitions and shows presenting the works of contemporary plastic arts. The educational activity sponsored by the museum conformed to 121.716 persons.

In the range of research works worthy of note are permanent archeological excavations carried out on the castle at Goźdź (Białobrzeg district), having for their object the investigations into the problems of colonization in the early Middle Ages;

similar investigations were performed at Góra Grodowa (Kielce district) — an ancient centre of pagan worship. The ethnographers carried on their research, begun on the territory of the Kozienice Forest in 1966, on the traditional folk culture of that area.

Exhibits representing the sculptures of four folk artists from the Kielce region were displayed at the exhibitions of the Polish folk art in West Germany and Switzerland. Several historical objects from the departments of art, ethnography, and history were used for making educational and feature films ("The Doll", "The Countess Cosel").

The recently set up exchange of publications brought about, among others, the close contacts with the Finnish museums.

Publications were represented, first of all, by the fourth volume of the *Annual of the Świętokrzyskie Museum*, the second edition of the historical monograph on the town of Szydłów, the catalogue for the exhibition of the works of a Russian artist, J. Kuzminskis, and a collective work on the Museum of Stefan Zeromski's School Years in Kielce.

At the suggestion of the museum and with the cooperation of the Polish Academy of Sciences, the first post-war session devoted to the problem of religions of the pagan Slavs was held. It gave rise to a number of relevant conclusions concerning the summing-up of the hitherto achievements and introducing the new lines of further research works and their trends. The materials from the session will be published in 1968, in a special issue of the museum.

The castle in Kielce (the future seat of the museum) was visited by the delegates who came to Poland to celebrate the inauguration of the Second International Museum Campaign and were invited to Kielce by the Chairman of the Voivodship People's Council in Kielce. At the meeting, professor Stanisław Lorentz declared that the National Museum in Warsaw would furnish the castle interiors with the works of craftsmanship of high artistic value. Apart from Kielce, the delegates visited the Przypkowski Museum in Jędrzejów and the seat of the Conservators' Department in the castle at Szydłowiec.

The staff of the Świętokrzyskie Museum organized two scientific tours round historic places of the Lower Silesia, Wielkopolska, and Kuyavia.

All the collections have been considerably increased; particularly worth noting are valuable specimens of firearms and arms for cutting from the 18th century and several paintings of the eminent Polish painters from the 19th and the first half of the 20th century. Of the latter, the acquisitions of great value are: the *Portrait of a Young Jew* of M. Gottlieb, the *Portrait of Mrs. M. R. of W. Wojtkiewicz*, and a *Landscape with a Church* of W. Malecki.

The Conservators' Department at Szydłowiec has already performed its first conservation works and supplied expert evidence for the needs of the Museum and the Voivodship Conservator of Historic Monuments.

REGIONAL MUSEUMS

The repair works on the buildings of the Przypkowski State Museum at Jędrzejów were carried on. The director of the museum, doctor T. Przypkowski, published in Oxford a synthetic monograph, "A History of the Gnomonics in Poland from the 18th to the 20th Century", and besides took part in several scientific conferences held in Europe. The Przypkowski Museum is preparing to open its branch in the

historic Protestant church at Wodzisław, which will deal with the history of the Reformation in Poland.

On the occasion of the Fifth Congress of Bibliophiles, the museum organized in Venice an exhibition of the contemporary Polish *Ex libris*.

The museum at Jędrzejów enriched its collections by an invaluable exhibit — a pendulum clock made in Paris in 1654 by Gohier for a Polish king Jan Kazimierz.

The Regional Museum in Radom purchased for its ethnographic collection a village forge from the 19th century and an oil mill. Both workshops are fully equipped and are exposed within the museum courtyard in a specially constructed hall, where they can be operated.

In the exhibition halls of the Regional Museum at Ostrowiec Świętokrzyski there were displayed the works of graphic art of a Russian artist, Jonas Kuzminskis; this was the chief event of the celebrations of the 50th Anniversary of the October Revolution in the Kielce museum region. The exhibition at Ostrów was the first presentation of the works of this Soviet artist in Poland.

Of all the museums of the Kielce region the greatest popularity and, what follows, the greatest attendance was won by the Museum of Henryk Sienkiewicz at Oblęgorek, which was visited by 85,128 persons.